

Johanna Ijäs Gaup

Sátnehámiid guođohit

Sániid sojaheapmi gielladikšungeahčastagas

Bargobihtáid čovdosat

DAVVI GIRJI

© Davvi Girji 2026

1. hápmi

Olggošgovva: Davvi Girji / Frank Rasmus

Gráfalaš hábmejeaddji: Davvi Girji

ISBN 978-82-329-0532-4

Utgitt med støtte fra Kunnskapsdepartementet ved Lærebokordningen for høyere utdanning.

Girji lea almmuhuvvon Máhttodepartemeantta Alit oahpu oahppogirjeortnega ruhtadoarjagiin.

www.davvi.no

Vuoignaduodjeláhka suddje materiála. Kopieren ja olámuddui dahkan ii leat lohpi vuoigatvuodalaččaid miehtama haga, šiehtadusa haga Kopinorain (www.kopinor.no) dahje eará hálddašanorganisašuvnnain, dahje láhkavuodu haga. Gielddus guoská maiddái goanstajierpmi hárjehahttimii ja materiála eará geavaheapmái goanstajierpmi oktavuodas, ja sisttisoallá maid teavstta ja dáhtaid geavaheami gildosa digitálamárkandirektiivva 4. artihkkala vuodul.

Sisdoallu

Lohkkái 5

I Sátne, mátta, dássemolsašuddan ja máttaluohkát 6

II Sátnehámit ja daid geavaheapmi 8

III Riektačállin 43

Gáldut 54

Lohkkái

Dán gihppagis leat *Sátnehámiid guođohit – Sániid sojajeapmi gielladišungeahčastagas* -girjji bargobihtáid čovdosat ja čoavddusevttohusat. Fuomáš ahte buot čovdosiin eai leat ovdamearkka dihte buot hápmevariánttat namuhuvvon, ja dan dihte dain sáhttet leat maid eará rievttis čovdosat.

Guovdageainnus 2025 gidđadálvve
Johanna Ijäs Gaup

I Sátni, mátta, dássemolsašuddan ja máttaluohkát

Bargobihtta 1

Bárrastávvalvearbbat	Bárahisstávvalvearbbat	Kontrakšuvdnavearbbat
vuojui, hárbhallat, boahit	ráhkát, sámástat, almmut, jaskkot, čiegat	čohkkeme, doddjui, ferte, liikot, berrejit, suodjaluvvot

Bargobihtta 2

Bárrastávvalvearbbat	Bárahisstávvalvearbbat	Kontrakšuvdnavearbbat
logašin, manan, velohaladettiin, vudjet	muitaleiddet, ođastivččiimet, juogadeaba	faskii, lágiduvvojedje, hehtteba, ringiiga, galbmuiet

Bargobihtta 3

Bárrastávvalsubstantiivvat ja -adjektiivvat	Bárahisstávvalsubstantiivvat ja -adjektiivvat	Kontrakšuvdnasubstantiivvat ja -adjektiivvat
gákti, oanehit, gávttit, girjjis, stuorámuš, erohus, 1970-logu, áiggi, gávttis, gávtti, holbi, soadjageašláđđi, bohki, oanehat, bahá, gákteosiid, dovdomearkkat, loahpas, Sámi, Elle, gáktegoarrunkursa, juovllaid, oassálastit, girjái, atnui, oahpaheaddji, juohkehažžii, sierra, oassálastiid, gávttiid, anolaš, girji	čiknabivttasin, govddit, seakkáži, boahkána, čielga, ovttalágan, Máret, Giellaguovddáži, Máreha, minstara, ovddeš	badjeolbmui, dáluolbmui, nisssonolbmo, čappa

Bargohihta 4

Bárrastávvalsubstantiivvat ja -adjektiivvat	Bárahisstávvalsubstantiivvat ja -adjektiivvat	Kontrakšuvdnasubstantiivvat ja -adjektiivvat
oarpmealli, vuoksá, turista, beoaiivi	goaskimat, muoŧaliidda, sarridiid, golbmasat, fiidnábuid, čábbon, čábbábuidda, guvttuš, mánŕgasiidda, guhkibuiguin, áhkkuviidda, oanehisvuovttagat	vielpáide, vieksát, stuoŕrát, čábbáid, stuoŕis, fálláid, njálggis

II Sátnehámit ja daid geavaheapmi

Bargobihtta 5

- 1 Mun **ođasmahtten** min prošavtta neahttasiiddu. preterihitta
- 2 Goas don **konfirmerejuvvot?** preseansa
- 3 Don álo **movttiidahttet** mu. preterihitta
- 4 Dien mun gal **vajálduhtten!** preterihitta

Bargobihtta 6

- 1 Mun **ođasmahtán** min prošavtta neahttasiiddu. preseansa
- 2 Goas don **konfirmerejuvvojit?** preterihitta
- 3 Don álo **movttiidahtát** mu. preseansa
- 4 Dien mun gal **vajálduhtán!** preseansa

Bargobihtta 7

Evttohusat

Dán jagi mun **ollašuhtán** iežan nieguid!

Manne don **muosehuhttet** mu ikte?

Sii **nuppástuhtte** doaimmaideaset oalát go ožžo nu garra moaitámušaid.

Bargobihtta 8

- 1 Mun **vajálduhtten** ringet dutnje.
- 2 Listtus **váilo** moadde nama.
- 3 Viimmat **leat** beassan oastit bileahtaid!
- 4 Sánis **váilu** bustávva.
- 5 Seminára oasseváldit orro oaivildeame ahte dili ii sáhte rievdadit. **OK**
- 6 Moai **letne** vieljažat.
- 7 Áššit **čilgejuvvojit** giellaoahppogirjjiin.
- 8 Dál oainnán gean Ingá **sulastahtta**.
- 9 De dál gal **letne** soahpan.
- 10 De dii **beasaidet** gullat dan mitalusa.
- 11 Moai **álggahetne** dál dán mitalusa.
- 12 Giitu didjiide geat **veahkeheiddet** mu čállinbarggus.

- 13 Gos dii **leiddet** ikte?
- 14 Eadni ja áhčči **leigga** oadđimin go mun bohten ruoktot.
- 15 Soai **dovddaiga** ahte **šattaiga** gievrrabun go earát.

Bargobihtta 9

- 1 Goas dii **fárriidet** deike?

Infinitiiva lea *fárret*, ja dat lea kontrakšuvdnavearba. Kontrakšuvdnavearbbaid (ja bárrastávvalvearbbaid) preterihta mánggaidlogu 2. persovnna geažus lea *-det*.

- 2 Dii **fertebettet** dál guldalit mu!

Infinitiiva lea *fertet*, ja dat lea kontrakšuvdnavearba. Kontrakšuvdnavearbbaid (ja bárrastávvalvearbbaid) preseansa mánggaidlogu 2. persovnna geažus lea *-bettet*.

- 3 Dat **vulggiiga** juo ruoktot.

Infinitiiva lea *vuolgit*, ja dat lea bárrastávvalvearba. Guvttiidlogu 3. persovnna preterihttahámi geažus lea *-ga*. *-ba* lea guvttiidlogu 3. persovnna preseansahámi geažus, nugo sojahanhámi *vuolgiba*.

- 4 **Orru** leame dárbu rievdadit njuolggadusaid.

Infinitiiva lea *orrut*, ja dat lea bárrastávvalvearba. Soggevokála *-u* bissu preseansa ovttaidlogu 3. persovnna hámi. *Orro* lea preseansa guvttiidlogu 1. persovnna hápmi ja preterihta mánggaidlogu 3. persovnna hápmi, nugo cealkagiin *Moai orro dál Romssas* ja *Sii orro Staares ovdal go fárrerje deike*.

- 5 Doalut **lágiduvvojedje/lágiduvvoje** goalmát háve mannan geasi.

Infinitiiva lea *lágiduvvot*, ja dat lea kontrakšuvdnavearba. Kontrakšuvdnavearbbain lea guhkes mátta, *-j-máttá*, earret eará mánggaidlogu 3. persovnna preterihttahámi.

Bargobihtta 10

- 1 **Muitet** jahkečoahkkima boahhte duorastaga!
- 2 **Váldi** munnuin oktavuoda jus leat jearaldagat!
- 3 **Muitalehket** mii dáhpáhuvai!
- 4 **Bohtet/Boahttet** deike boradit!
- 5 **Sáddejhket** reivve deike!
- 6 **Bargi** mat ná!
- 7 **Vástidehket** jođánit!

Bargobihtta 11

- 1 Lohket eanet ja **vižžet** dokumeantta dán neahttasiiddus!

Viečča-hápmi lea maid vejolaš dán cealkagis, muhto dalle gohčču dušše ovttá olbmo viežžat vaikko ovdalis lea gohččon unnimusat golbma olbmo lohkat.

- 2 Jus lehpet dáppe vuojašeamen, de **fitnet** fal áinnas min guossis!

Cealkagis lea vejolaš atnit maiddá *fina*-hámi, muhto dalle hástá dušše ovttá olbmo dan unnimusat golmma olbmos geat soitet leat vuojašeamen, fitnat guossis.

- 3 **Diedihehket** munnje jus diehtibehtet ovttage gii lea vuodjime Hársttáin deike!

Maiddá dán cealkagis lea ovttaidlogu hápmi *diedit* vejolaš, muhto dalle gohčču dušše ovttá olbmo diedihit.

- 4 Čoahkkanehket beavddi birra, **hutket** buori čovdosa ja sáddehket dan munnje!

Hutkat lea bárrastávvalvearba, ja dan mánggaidlogu 2. persovvna imperatiivahápmi lea *hutket*.

- 5 **Leage** siivui unnavieljažiin!

Fuomáš ahte *-ge* lea *leage*-sánis imperatiivva dovddaldat ii ge laktapartihkal.

Bargobihtta 12

- 1 Vare luohiti ain **ealášii/ealálii**!
- 2 Bohccobierggu buvttadeapmi **sáhtášii/sáhtálii** buoridit dili.
- 3 Mihttomearri lea ahte Sámediggi **beasašii/beasalii** hálddašit doarjagiid.
- 4 Mánát eai **galggaše/galggale** gal dárbašit goallut skuvllas.
- 5 Sutnje leat addon fálddagat mat **attašedje/attaše/attaledje/attále** ollu bargosajiid.
- 6 Dii **ánssášivččiidet** bálkkašumi iežadet barggu ovddas.
- 7 Moai **dárbašivččiime/dárbbahivččiime** jođánis vástádusa.
- 8 Dán ášši **berrešedje/berreše/berreledje/berrele** politihkkárat váldit duođas.

Bargobihtta 13

Evttohusat

Movt dii **dulkošeidet** dán divtta jus ehpet diedáše gii dan lea čállán?

Jus dii **merkešeidet** misiid easkka čakčat, de livčče miesit stuorábut.

Jáhkát go ahte doai **návddašivččiide** geasi liikká ollu jus livččiide juo ealáhagas?

Jus dii **vuojašeidet** duon luotta, de ollešeidet jođáneappot ruoktot.

Naba jus doai **dolvojuvvošeidde** amas riikii?

Jus doai **rigerešeidde** ain seamma olu go mánnán, de mun gal livččen áigá juo bealjehuvvan.

Jus dii **vuojašivččiidet** dáppe mohki, de mii sáhtášeimmet fitnat ovttas oaggume.

Bargobihtta 14

- 1 Munnos ii **leat** doarvái niesti, muđui gal **vuolggášeimme/vuolggáleimme** mielde.
- 2 Mii **galggašeimmet/galggaleimmet** ipmirdit ahte das ii šatta mihkkege.
- 3 60 proseantta dain **ceavzzášedje/ceavzzáše/ceavzzále** jus **oččošedje/oččoše/oččole** dálkasa.
- 4 Don it **gottáše/gottále** ovttage guoli vaikko vel okto **okkošit/okkolit** ge stuora jávrris.
- 5 Maid don **jurddašivččet** jus mun **oasttášin/oasttálin** dien biilla?

Bargobihtta 15

- 1 Jus **livččiimet váldán** boahkuid **mannan čavčča**, de eat **livčče buohccán** nu garrasit.
- 2 Máhtte **livččii vajálduhtán** iežas bargguid **ikte**, jus ii **livčče mannan vahkus čállán** muittuhusaid telefodnii.
- 3 **Livččet** go **duostan** dadjat dien **ikte** jus **livččiide leamaš** njunnálaga?
- 4 Jus **livčče gávdnon** doarvái oahpponeavvut **dalle go mii vácciimet skuvlla**, de eai **livčče** oahpaheaddjit ieža **dárbbášán** daid ráhkadit.
- 5 **Go mañimuš ozaimet ođđa bargiid**, de **livččii leamaš** hui somá jus **livččiimet ožžon** almmáiolbmo deike mánáidgárdeoahpaheadjin.

Bargobihtta 16

- 1 Muđui gal **livččiime vuolgán** mielde.
Muđui gal **leimme vuolgit** mielde.
- 2 Mii **livččiimet galgan** ipmirdit ahte das ii šatta mihkkege.
Mii **leimmet galgat** ipmirdit ahte das ii šatta mihkkege.

Bargobihtta 17

- 1 In dieđe livččii go mu eallin earálágan jus in **livčče vásihan** dáruiduhttima. (SIKOR)
- 2 Jus fitnodat ii **livčče álggahan** doaimma dáppe, de **livčče** oallugat **fárren** eret fylkkas.
- 3 Jus **leimme astat**, de dieđusge **leimme vuolgit** dohko.
- 4 Jus mii dan **leimmet diehtit**, de eat **lean čállit** dakkár reivve.

Bargobihtta 18

- 1 **Váccašit** lea infinitiivahápmi, nugo cealkagis *Vuolggát go muinna váccašit?* **Váccašit**-hápmi lea maid **váccašit**-vearbba preseanssa mánggaidlogu 1. dahje 3. persovnna hápmi, dahje dan seamma vearbba preterihta ovttaidlogu 2. persovnna hápmi.

Váccášit lea **vázzit**-vearbba ovttaidlogu 2. persovnna konditionálahápmi, nugo cealkagis *Jus don váccášit bargui juohke beaivve, de it dárbbášivčče eahkes šat vázzit.*

- 2 **Vuorddašit** lea infinitiivahápmi, nugo cealkagis *Dál ii leat eará go vuorddašit ahte muohta suddá.* **Vuorddašit** lea maiddá **vuorddašit**-vearbba preseanssa mánggaidlogu 1. dahje 3. persovnna hápmi, dahje dan seamma vearbba preterihta ovttaidlogu 2. persovnna hápmi.

Vuorddášit lea **vuordit**-vearbba ovttaidlogu 2. persovnna konditionálahápmi, nugo cealkagis *Makkár mearrádusa don vuorddášit dán áššis?*

- 3 **Guottašit** lea **guoddit**-vearbba ovttaidlogu 2. persovnna konditionálahápmi, nugo cealkagis *Jus don guottašit dien stuolu, de mun sáhtášin guoddit dán beavddi.*

Guottašit lea infinitiivahápmi, nugo cealkagis *Eat dárbbáš šat guottašit muoraid vissui.* Dat lea maid **guottašit**-vearbba preseanssa mánggaidlogu 1. dahje 3. persovnna hápmi, dahje dan seamma vearbba preterihta ovttaidlogu 2. persovnna hápmi.

Bargobihtta 19

- 1 b) Mii **galggašeimmet** muitit giedaid bassat.
- 2 a) **Sáhtášeigga** go soai vuolgit dudno mielde?
- 3 a) Su mielas livččii buorre jus buot mánát **beasašedje** sámegeiela lohkat skuvllas.
- 4 b) Maid livččen **sáhtán** dahkat?
- 5 b) Mii livččiimet **galgan** vuoitit.
- 6 a) Dat livččii **sáhtán** dahkat vaikko maid.
- 7 b) Doaimmat **galggašedje** leat áigequovdilát.
c) Doaimmat **galggaše** leat áigequovdilát.
- 8 b) In **livčče jáhkkán** ahte don sáhtát nu ollu maŋŋonit!
c) In **lean jáhkkit** ahte don sáhtát nu ollu maŋŋonit!

Bargobihtta 20

- 1 Diedut **galggašedje/galggaše** sáddejuvvot munnje maŋimusat boahhte mánu 15. beaivvi.
- 2 **Livčče** go son eambo mánát válljen sámegeiela válljenfágan, jus eai dárbbášivčče jávkat eará diimmuin?
- 3 Gillešeiddet go viežžat munnje gohpu? **OK**
- 4 Sii **sávašedje/sávaše** ahte **beasašedje/beasaše** orrut doppe vel jagi.

- 5 Sii sávvet ahte allaskuvllas **oahpahivčče** boahhteáiggis maiddái estehtalaš fágaid.
- 6 Jus dutkit **livčče** jearahallan eambo olbmuid, de **livčče** ožžon earálágan dutkanbohtosiid.
- 7 Oahpaheaddjit **galggašedje/galggaše** addit ohppiide eambo leavssuid.
- 8 Livččii buorre jus **gurrešeidet** ruskalihti ovdal go vuolgibehtet.
- 9 Jus **barggašeimmet** buorebut ovtta, de olahivččiimet buoret bohtosiid.
- 10 Mun **livččen bohtán** árabut jus **livččen diehtán** ahte dii lehpet juo ollen.
- 11 **Birgešit** go dihtora haga?
- 12 Du haga in **livčče birgen**.
- 13 Čájálmas lei nu buorre go **sáhtii** leat.
- 14 Sii **áiggošedje/áiggoše** searvat kursii.
- 15 Maid doai **livččiide** dahkan dakkár dilis?
- 16 Sus **livčče leamaš** mánga vejolašvuoda njulget boasttodieđuid mañjel čoahkkima. Son livččii maid sáhtán šállošit iežas čuočchusaid.
- 17 **Diedášii** go oktage mii *leverpostei* lea sámegillii?
- 18 Makkár doaibmabijut **livčče** du mielas **leat** ávkkálaččat boahhteáiggis?
- 19 **Oččošedje** go / **Oččoše** go munno mánát searvat dása?

Bargobihtá 21

- 1 Suohkan lea mielde **lágideame/lágideamen** doaluid.
- 2 Sámediggi lea mielde ruhtadeamen proševtta. **OK**
- 3 Mii leimmet **ráhkadeame/ráhkadeamen** plána movt ášši sáhtášii čoavdit.
- 4 Mun lean **meannudeame/meannudeamen** ášši.
- 5 Dán áššis eat oro **leame/leamen** ovttá oaivilis.
- 6 Gullen su vuohon **gielisteame/gielisteamen**.
- 7 Skábma lea **lahkaneame**.
- 8 Soai ferteba **leat** oalle lášmadis olbmát go leaba alla áiddi badjel goarpmastan.

Bargobihtá 22

- 1 Leat go lohkan Bireha dárogillii jorgaluvvon girjji?

Dás lea sáhka Bireha girjji birra mii lea jorgaluvvon dárogillii. Cealkagis ii boađe ovdan gii girjji lea jorgalan, go *jorgaluvvon*-vearba lea passiivahámis. *Bireha*-sátne lea dás genitiivaattribuhtta man oaivesátne lea *girjji*. Passiivahápmi *jorgaluvvon* lea maid *girjji*-sáni atribuhtta.

- 2 Leat go lohkan Bireha dárogillii jorgalan girjji?

Dás ges lea sáhka girjji birra maid Biret lea jorgalan dárogillii. *Bireha jorgalan* lea gihppu mas genitiiva-akkusatiivahápmi *Bireha* almmuha dahkki (dan gii lea jorgalan girjji), ja aktio nominatiiva -hápmi *jorgalan* ges almmuha dagu.

Bargobihtta 23

Geahča čovdosiid dain girjiin:

Ole Henrik Magga: *Hárjehusat* s. 84–85. Jár'galæd'dji, 1982.

Nils Øivind Helander: *Hárjehusat* s. 63–64. Sámi Áigi, 1992.

Bargobihtta 24

- 1 Bivdi bázi **lápmašuvvan** albasa.
- 2 Oahput **álggahuvvojit** čakčat.
- 3 Prošeakta lea juo **loahpahuvvon**.
- 4 Luomi ii leat vel **čuolbmadvvan**.
- 5 Čuoigangilvvut **loahpahuvvojit** ihttin.

Bargobihtta 25

- 1 Jearahallamat **mañiduvvojit** diimmuin.
- 2 Doalut **lágiduvvojit** boahte gease.
- 3 Rehkegat **sáddejuvvojit** farggamusat dohkkeheapmái.
- 4 Oahput **álggahuvvojedje** mannan čavčča.
- 5 Odne lea vihtta jagi dan rájes go don **konfirmerejuvvojit**.
- 6 Diedut **odasmahttojit** dađistaga.
- 7 Filmmat **tekstejuvvojit** sámegillii.

Bargobihtta 26

- 1 Lávlagat **almmuhuvvojedje/almmuhuvvoje** mannan gease.
- 2 Bálkkašumit **geigejuvvojedje/geigejuvvoje** diimmá doaluin.
- 3 Čoahkkimat **dollojuvvojit** boahte jagi bealde.
- 4 Sii **bovdejuvvojit/bovdejuvvojedje/bovdejuvvoje** mállásiidda.
- 5 Luođit eai galgga leat ovdal **almmuhuvvon**.
- 6 Rehkegat **máksojuvvojit** fargga.
- 7 Dearvvašvuodabálvalusat **sirdojuvvojit** fargga gielddain stáhtii.
- 8 Sii áigot gáibidit ahte sámi bázahusat **máhcahuvvojit** fas Sápmai.
- 9 Eanas njuolggadusat **heaittihuvvojedje/heaittihuvvoje** mannan bearjadaga.
- 10 Bohccot ledje suoli **báhččojuvvon**.
- 11 Prošeakta **loahpahuvvo** boahte jagi.
- 12 Davvisámegiel Biibbal **almmuhuvvui** 2019 čavčča.
- 13 Visot diet bealit **čielggadvvojit** ovdal go suohkan mearrida maidege.

Bargobihtta 27

- 1 Go teaksta **rievdaduvvo**, de dat galgá almmuhuvvot ođđasis.
- 2 Dutkamat **loahpahuvvojedje/loahpahuvvoje** juo ovddit jagi.
- 3 Bohccot ledje **lápmašuvvan** luodaid geažil.
- 4 Politijjaáššit **heaittihuvvojedje/heaittihuvvoje** diibmá árabut go dán jagi.
- 5 Prográmma **čajehuvvui** njuolga min neahttasiidduin.
- 6 Raporta **ovddiduvvo** dohkkeheapmái ihtá čoahkkimis.
- 7 Son lei nuorra olmmoš go **válljejuvvui** luohtámušolmmožin.

Bargobihtta 28

Evttohusat

- 1 Girjji lea dovddus girječálli čállán.
Son guhte lea girjji čállán, lea dovddus girječálli.
- 2 Stipeandda geigii skuvlla rektor.
- 3 TikToka geavahit ollu 9–18-jahkásaš mánát ja nuorat.
- 4 Ruota nieidda neavttašii Elle Nilsen.
- 5 Gova lea beakkán dáiddár Máhtte Kiviniemi ráhkadan.

Bargobihtta 29

Evttohusat

- 1 Ruotagiela háppet sihke Ruotas ja Suomas.
Ruotagiella hálljuvvo sihke Ruotas ja Suomas.
- 2 Beaveruovttus oahpahit mánáide ođđa mánáidlávlagiid.
Beaveruovttus oahpahuvvojit mánáide ođđa mánáidlávlagat.
- 3 Min ođđa girji ii leat vel almmuhuvvon.
Min ođđa girjji eai leat vel almmuhan.
- 4 Dáid spealuid eai leat ovdal speallan skuvllas.
- 5 Giellaoahpahusas geavahuvvo veahkkegiellan studeantta eatnigiella.
Giellaoahpahusas geavahit veahkkegiellan studeantta eatnigiella.

Bargobihtta 30

- 1 Moai leimme nu **lihkkosat** ahte munno mánná oaččui saji sámi mánáidgárdái.
- 2 Mu čállosat leat dán áigge **čielgaseappot/čielgasabbot** ja **buorebut** go don leat nevvon mu nu vuohkkasit.
- 3 Soai leigga **didolaččat** ahte doppe sáhttet leat sarvvat.

- 4 Leat go dát namat **oahppásat** dutnje?
- 5 Dál mii leat **gergosat** lávket viidásabbot.
- 6 Goas don vuoddját **Skániide**?
- 7 Leat go don **Skániin** eret?
(Fuomáš ahte Skániid suopmanis mánggaidlogu lokatiivva geažus lea -s, ja dan dihte guovllu suopmana mielde čállojuvvošii ná: *Skániis*.)
- 8 **Hársttáid** suohkan lea ohcan prošeaktaruđa Sámedikkis.
(Genitiivahápmi, nugo *Unjárgga gielda*, *Gáivuona suohkan*)
- 9 Mis livččii viessosadji **Várggáin**.
- 10 Áigubehtet go dii fárret **Hársttáide**?
- 11 Giehtabátti hearvvat ledje **silbaivnnagat**.
- 12 Nieiddat ledje hirbmat **njuolgočoalagat**.
- 13 Muitet fal leat **várrogasat** go rahpabehtet amas e-boasttaid.

Bargobihtta 31

- 1 a) **Áššit** eai leat vel čovdojuvvon.
Áššit lea cealkaga subjeakta, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.
- 2 b) Dán bargui dárbbášuvvo earenoamáš **gelbbolašvuohta**.
Gelbbolašvuohta lea cealkagis subjeaktan, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.
- 3 a) Čájjet mat munnje buot **niibbiid**.
Niibbiid lea cealkaga objeakta, ja objeakta lea akkusatiivahápmis.
- 4 b) **Fitnodagat** mat rihkkot lágaid, eai galggaše oazžut doarjaga.
Fitnodagat lea cealkagis subjeaktan, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.
- 5 b) Buot **bileahtat** eai leat vel vuvdon.
Buot bileahtat lea cealkagis subjeaktan, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.
- 6 b) Oslos dahkkojit ollu **mearrádusat**.
Mearrádusat lea cealkagis subjeaktan, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.
- 7 a) Gillii bohtet dađistaga odđa **sánit**.
Sánit lea cealkagis subjeaktan, ja subjeakta lea nominatiivahápmis.

Bargobihtta 32

- 1 a) **Bargiid** namat eai lean riehta čállojuvvon.
- 2 a) Maid **iskosiid** doavttir válddii dus?

Bargobihtta 33

- 1 Dovddat go duoid **oahpaheaddjiid/oahpaheddjiid**?
- 2 Gii dáid **liinniid** lea riessan?
- 3 Amas **sámit** sáhttet dagahit váttisvuodaid.
- 4 Ii leat álo álki okto čoavdit buot **áššiid**.
- 5 Geaid **gávttit** dát leat?
- 6 Leat go gullan dáid **dadjanvugiid**?
- 7 Oahpaheaddji lea juo oahppan dovdat buot **ohppiid/oahppiid**.
- 8 Gean dát leat **niibbit**?
- 9 Guovvamánu 6. beaivi lea **sámiid** iežaset beaivi.
- 10 **Sámit** leat álgoálbmot.
- 11 Dál gal fertebettet čielggadit iežadet **moivviid**!
- 12 Dát ledje oba álkes **áššit**!
- 13 Vuoi man čappa **lihtit** diet leat!
- 14 Lagat mat munnje **skárriid/skieraid**!
- 15 Biera lea duddjon ollu **guvssiid** mannan jagiid.

Bargobihtta 34

Evttohusat

- Dovdabeahtti go duoid **bártneid**?
- Geaid **eatnit** do leat?
- Injá lea čolleme **guliid**.
- Jogas leat dál stuora **guolit**.
- Dáppe leat ollu guollejávrrit.
- Sudno **áhčit** leaba goappašagat luossabivdit.
- Nieiddažat rámpojit iežaset **áhčiid**.

Bargobihtta 35

- 1 Munno mánát álgiba čakčat **Muorjedievá** mánáidgárdái.
- 2 **Goikečoru** girdihámman rahppo boahnte jagi.
- 3 **Áltta** suohkan háliida buoridit mánáidgárdefálaldaga.
- 4 **Muosáid** sátnejodiheaddji maid searvvai doaluide.
- 5 Injá orru **Hárstáid** gávpogis.
- 6 Ášši čoavdin ii sáhte leat ovttá olbmo dahje **guovtti** olbmo duohken.

Bargobihtta 36

- 1 Nu dadjá **Ruota spábbačiekčanlihtu direktivra**.
- 2 **Romssa universitehta studeanttain** lea eksámen guovtti vahku geahčen.

- 3 Dát guoská **buot Norgga vuodđoskuvllaid ohppiide**.
- 4 Sámediggi doalai Diehtosiiddas diehtujuohkinčoahkkima **Ráissa joatkkaskuvlla ohppiide**.

Bargobihtta 37

- 1 **Proševtta ulbmil** lea oččodit nuoraid sámástišgoahtit eambo.
- 2 **Bálkkašumi áigumuš** lea fuomášuhttit muitalanárbevieru.
- 3 Ásahit ođđa gealboguovddáža lea **dán proševtta bajimus mihttomearri**.

Bargobihtta 38

- 1 a) Ingá lea leamaš bellodaga jodiheaddjin **áigodaga** 2004–2008.
- 2 a) Aviissat leat **manimuš áiggiid** čállán ollu soađi birra.
- 3 b) Ohcciid lohku lea sakka geahppánan **manimuš jagiid**.
- 4 a) Soai bargaba **buot árgabeivviid** ja muhtumin **buot basiid** maid.
- 5 b) Sii fitne **mannan geasi/gease** Amerihkás.

Bargobihtta 39

Evttohusat

Ingá deaivá luomejeaggái vaikko **gitta čalmmiid**.
Áddjá čohkká gievkkanbeavdeguoras **ruossalas giedaid**.
Viimmat beasaimet deaivvadit **oktii čalmmiid**.
Mánna viehkalii olggos buollašii **rabas julggiid**.
Mánna heaŋgá muoras **vulos oivviid**.
Beasaimet rastá joga **goikejulggiid**.
Máhtte geahčastii Ingái **mojunjálmmiid**.
Áhčči vázzái meahccái **njuolgočilggiid** seahka haga.
Olbmot guldaledje **cakkasnjálmmiid** go mun juigen su.
Muhtumin čohkkáime **ganjalčalmmiid** go hálaimme ášši birra.

Bargobihtta 40

- 1 Ođđa bargit **álggahit barggu** borgemánu 1. beaivve.
dahje: Ođđa bargit **álget bargui** borgemánu 1. beaivve.
- 2 Sii álget fargga gaikkodit vuojadanhálla ja geasset álggahit ollislaš **huksenbarggu**.
- 3 Máhtte oahpahii **sidjiide matematihka** ja **dárogela**.
- 4 Mun šadden oahpahit **sutnje luonddufága**.

Bargobihtta 41

- 1 Siiddat johtet **dálveguohtumiidda** árbevirolaš vugiin. (SIKOR)
- 2 Jodiheaddjin son lea searvan mánggalágan **čoahkkimiidda**.

- 3 Dás lea **munnuide** ollu bargu.
- 4 Dát guoská buot **oahpuide** ja **eksámeniidda**.
- 5 Mii searvvaimet **joavkobargguide**.
- 6 Ánde huksii **olbmuide** ođđa visttiid.
- 7 Maid don áiggit mitalit min **mánaide** ja **nuoraide**?

Bargobihtta 42

Evttohusat

- Bohccot čallet čorvviid **muoraide**.
 bárrastávvalsubstantiiva, geažus: *-ide*
- Mis leat vuoigatvuodát dáidda **eatnamiidda**.
 bárahisstávvalsubstantiiva, geažus: *-iidda*
- Suolohasat johtet **sulluide**.
 kontrakšuvdnasubstantiiva, geažus: *-ide*

Bargobihtta 43

- 1 b) Eambo dieđuid dán birra sáhtta lohkat min neahttasiiddus eará **gielaide**.
- 2 b) Teasttaid bohtosat leat almmuhuvvon **dárogillii**.
- 3 a) Singuin ii sáhtán **sámegillii** gulahallat.
- 4 a) Máhtte ii áiggo searvat **doaluide**.
- 5 b) Čuoika bohtá mihcamáraide vaikko guovtti **soabbái**.

Bargobihtta 44

- 1 Min leat bivdán čállit **šiehtadusevttohusa** ovdal čakčamánu 30. beaivvi.
- 2 Sus ii lean **biilavuodjinlohpi**.

Bargobihtta 45

Evttohusat

- 1 Sávan **didjiide buohkaide** bures bohtima.
- 2 Máhtte osttii biilla **10 000 ruvdnui**.
- 3 **Goabbái** don liikot buorebut: **goikebirgui** vai **suovasbirgui**?
- 4 Movt lea álgit **ođđa bargui**?
- 5 Girji lea jorgaluvvon **eangals-** ja **duiskkagillii**.

Bargobihtta 46

Evttohusat

- 1 Sávan **didjiide buohkaide** bures bohtima.
- 2 Máhtte osttii biilla **10 000 ruvdnui**.

- 3 **Goabbái** don liikot buorebut: **goikebirgui** vai **suovasbirgui**?
- 4 Movt lea álgit **odđa bargui**?
- 5 Sáhtášit go ringet **sutnje** gii válldii vára skeaŋkkain?
- 6 Mii eat hupman singuin **mánngga jahkái**.
- 7 Injá háliidii addit **munnje** skeaŋkka.
- 8 Mun beahtahallen **áddjái**.
- 9 Rabašeiddet go **munnje** uvssa?
- 10 Barggu galgá čállit **engelagillii**.
- 11 Dat vulge **ealgabivdui**.
- 12 Goas dii boahtibehtet **min guossái**?
- 13 Dalle mun šadden **illui**.
- 14 **Midjiide** šattai nu hoahppu.
- 15 Eadni ii goassege suhttan **munnuide**.

Bargobihtta 47

- 1 Lea dehálaš ahte sii **árvvus** atnet guhtet guimmiideaset.
- 2 Mii **dis** lei odne gaskabeaivin?
- 3 Oahpahuš sámiid dili birra dáru **skuvllain** lea váilevaš.
- 4 Gelda ii leat atnán árvvus su dáidaga. **OK**
- 5 Sii háliidit mánáid movttiidahttit **árvvus atnit** iežaset kultuvrra.
- 6 Mánnggas leat rámis go mis lea ná čappa luondu. **OK**
- 7 **Ohppiin/Oahppiin** ledje olu leavssut.
- 8 Mii leat diedusge **rámis** go son lea olahan dáidagiinnis nu guhkás.
- 9 Sii háliidit ovttasbargat olbmuiguin **geain** leat odđa jurdagat.
- 10 Mun lean olu oahppan **dain/daid olbmuin** geaiguin lean ovttasbargan.
- 11 Son dadjá iežas vehá **balus** juohke háve ovdal go galgá lávlut olbmuid ovddas.

Bargobihtta 48

- 1 Áhkku lea gárremiin.
     'Áhkku lea juhkan, gárrenoaivvis.'
     Gárremiin lea mánngaidlogu lokatiivahámis, almmuha makkár dilis muhtun lea.
- 2 Áhkku lea gárremin.
     Go áhkku lea gárremin, de son lea ulluiguin bargamin, dahje ovdamearkka dihte suinniid
     gárremin/gárreme hárábiin/riiffuin.
     Gárremin/gárreme lea *gárret*-vearbba aktio essiivahápmi.

Bargobihtta 49

Evttohusat

- 1 **Mas** don balat?
- 2 Soai leaba nu **ilus** go don leat dáppe.

Bargobihtta 50

Evttohusat

- 1 It go jeara **Máhtes** vuolggášii go mielde?
- 2 **Mas** don balat?
- 3 Lea go **dudnos/dis** hoahppu?
- 4 Sii leat nu **ilus** go don leat dáppe.

Bargobihtta 51

- 1 b) Don fertet farggamusat hállat **Pierain**.
- 2 a) Mii eat leat vel ollen maidege bargat dainna **áššiin**.
- 3 a) Inggá vuittii gilvvu guvttiin **čuoggáin**.
- 4 b) Čálus lei merkejvovon namain ja **riegádannummariin**.

Bargobihtta 52

- 1 Biera ii leat beassan iežas morsiin deaivvadit guhkes áigái. **OK**
- 2 Go mun hupmen **Siriin**, de son ii lean vel gullan maidege ášši birra.
- 3 Don fertet šiehtadit dan iežat **jođiheaddjiin/jođiheddjiin**.
- 4 Máhtte lea stuora ovdagovva sidjiide geat barget dáidagiin. **OK**
- 5 Lean hállan konseartta **guldaleddjiiguin**, ja sii ledje hui duhtavaččat.
- 6 Háliidat go vuolgit **minguin** čuoigat?

Bargobihtta 53

- 1 Munnos lea **Márehiin** juo leamaš sáhka dan birra.
- 2 Diet lei buorre čálus Inggá guokta **Máhtiin** olgoriikkamátkki birra.
- 3 Leaba go soai bovden dudno **Birehiin** iežaska heajaide?

Bargobihtta 54

Evttohusat

- 1 áhčiin
Goas doai áhčiin áigubeahhti vuolgit?
- 2 dárkkisteddjiin/dárkkisteaddjiin
Leat go hupman beavdegirjji dárkkisteddjiin/dárkkisteaddjiin?
- 3 Anneliin
Anneliin lea álo nu álki gulahallat.
- 4 eaiggádiin
Mun deaivvadin viessoeaiggádiin rámbuvrris.
- 5 Niillasiin
Juogo leahppi Niillasiin soahpan goabbá dudnos viežžá skohtera?

6 gussiin

Injá vulggii gussiin muorjemeahccái.

Bargobihtta 55

- 1 Háliidan **buohkaiguin** dáid dovdduid juogadit.
- 2 **Čeahpes olbmui** ii noga bargu.
- 3 Son finai buot **čoahkkimiin** mat guske sutnje.
- 4 Mánát stohket **gedggiiguin**.
- 5 Son lei dan oaidnán iežas **čalmmiiguin**.
- 6 Searvvi **njunnošiin** leat čanastagat rievttis bellodagaide.
- 7 Moai galggaime deaivvadit searvvi **jodiheaddjiiguin/jodiheddjiiguin**.
- 8 Sii ledje min vuordime **mállásiiguin**.
- 9 Olbmot náitaladde dávjá **vierrásiiguin**.
- 10 Injá bargá **bohccuiguin**.

Bargobihtta 56

- 1 a) Moai gohčodetne su Injá-**áhkkun**.
- 2 b) Čájálmasa **bagadallin** lea leamaš mu ovddeš skuvlaoabbá.
- 3 b) Dat sáhtta šaddat stuora **vahágin** olles servodahkii.
- 4 a) Injá lea välljejuvvon **rektorin** viđa jahkái.

Bargobihtta 57

- 1 Manjimuš **čuokkisin** namuhuvvui sohkabeliid dásseárvu.
- 2 Mun doivon uvllu **vievssisin**.
- 3 Ovddeš stáhtaministtar lea jápmán 76 jagi **boarisin**.
- 4 Lea somá su oazžut min ođđa **kollegan**.
- 5 Konsearta sáddejuvvo **njuolggosáttan** TV:s.
- 6 Koronakárttas lea Davvi-Suopma dál **ruonán**.
- 7 Presideanta lohka dili duodalažžan. **OK**
- 8 Olbmot leat váldán sámegeahtta iežaset giellan.
- 9 Sii dovdet iežaset vehá **eahpesihkarin**.
- 10 **Boarráseamosin/Boarrásamosin** son fertii váldit ovddasvástádusa unnavieljažiinnis.
- 11 Jus **buorrin duojárin** galgá šaddat, de ferte ollu duddjot.
- 12 Injá lea välljejuvvon min gieldda ođđa **sátnejodiheaddjin**.
- 13 Inggá lávejedje gohčodit **Stuorra-Inján**.
- 14 Arvvat go vuolgit olggos dákkár **buolašin**?

Bargobihtta 58

- 1 Máhtte ii leat háleštan **Risteniin** guhkes áigái.
- 2 Moai doaivvuime beatnaga **riebanin**.
- 3 Mana hupmat **doaktáriin**!
- 4 Biera šattai **máilmmimeašttirin**.
- 5 Maid dáinna **beatnagiin** galgá dahkat?
- 6 Goas doai **Niillasiin** vuolgibeahhti meahccái?
- 7 Mun gádden Máreha **Birehin**.
- 8 Mii aniimet dan **imašin**.
- 9 Injá lea bargan **snihkárin** vihtta jagi. (Máksá ahte Injá lea ieš leamaš snihkkárbarggus.)
Injá lea bargan **snihkáriin** vihtta jagi. (Máksá ahte Injá lea bargan ovttas snihkkáriin.)
- 10 Mánná bázi **oarbbisin**.

Bargobihtta 59

- 1 a) Máhtte lea guhká bargan *musihkkáriin*.
Musihkkáriin lea ovttaidlogu komitatiivahápmi. Cealkka máksá ahte Máhtte lea bargan ovttas muhtun musihkkáriin.

b) Máhtte lea guhká bargan *musihkkárin*.
Musihkkárin lea essiivahápmi. Máhtte lea ieš leamaš guhká musihkkárbarggus.
- 2 a) *Oahpaheaddjin* lean gullan ahte mánáin sáhtta leat váttis dilli ruovttus.
Oahpaheaddjin lea essiivahápmi. Cealkka máksá ahte dan dihte go son lea oahpaheaddji, de son lea gullan dan maid lea gullan, son lea gullan dan iežas oahpaheaddjebarggus.

b) *Oahpaheaddjiin* lean gullan ahte mánáin sáhtta leat váttis dilli ruovttus.
Oahpaheaddjiin lea ovttaidlogu komitatiivahápmi; sáhtta maid čállit ná: *oahpaheddjiin*. Son lea gullan oahpaheddjiid muitaleame ahte mánáin sáhtta leat váttis dilli ruovttus.

Bargobihtta 60

Evttohusat

Injá lea šaddan viessoeaiggádin.

Máhtte lea náitalan neavttáriin.

Prográmmajodiheaddjin lei min ovddeš kollega, Injá.

Mii leat soahpan čeahpes **muitaleaddjin/muitaleddjiin** ahte son bohtá min skuvlii muitalit dološ muitalusaid.

Mun doivon du **Márehin**.

Birehiin lea álo nu somá deaivvadit.

Bargobihtta 61

Beassášbeivviid čájehit daid buriid beliid mat dáppe leat

Otná Ávviris lea váldofáddán beassážit ja beassášdoalut. Koronapandemiija geažil leat guovttit mañemus beassážit leamašan earáláganat, ja eanas **beassášdoalut eai** leat lágideuvvon.

Čilgehus

Cealkaga subjeakta galgá leat nominatiivahámis, maiddá passiivacealkaga subjeakta. Fuomáš maid ahte verbála kongruere subjeavttain, ja go subjeakta *beassášdoalut* lea mánggaidlogus, de galgá cealkaga verbála maid leat mánggaidlogus.

Dál de lea servodat fas oalát rahppon, ja sihke Kárášjogas ja Guovdageainnus fáallet beassášfestiválaid **lágideaddjit** viiddis ja mánggabealat prográmmaid.

Čilgehus

Dás galgá maid cealkaga subjeakta *lágideaddjit* leat nominatiivahámis. *Lágideaddjiid*-sátne lea genitiiva-akkusatiivahámis.

Beassášmárkanat leat mañemus vihttalogi jagi leamašan stuora dáhpáhussan Sámis, maida leat čadnon olu **vuordámušat** ja **beroštumit**.

Čilgehus

Passiivacealkagiid, nugo eará nai cealkagiid, subjeakta galgá leat nominatiivahámis.

Dat beroštupmi mii Sámis lea beassášdoaluide, dat juo muitala ahte dá leat stuora doalut main lea stuora mearkašupmi. Ii dušše dan guovtti gildii, muhto obbalaččat Sápmai ja sámi kultuvrra seailuheami ja ovdánahttima dáfus. Beassážit leat don doložis leamašan sámiid stuorámuš **basit** goas fas deaivvadedje girkobáikkis.

Čilgehus

Cealkaga subjeakta galgá leat nominatiivvas. *Basiid*-sátne lea genitiiva-akkusatiivahámis.

Dat vierru lea ain otná dan beaivvi eallimin, vaikko dán áigge eai boađe dušše **meahcebáikkiin** olbmot čoahebbáikkái.

Čilgehus

Meahcebáikkiin lea mánggaidlogu lokatiivahámis, dat vástida jearaldahkii *gos*.

Meahcebáikkiiguin ges lea mánggaidlogu komitatiivahápmi ja vástida jearaldahkii *maiguin* (*ovttas*).

Sámi beassášdoalut eai geasut dušše báikkiolbmuid ja ránnjáriikkaid Sámis, muhto maiddá turistaid, sihke norgalaččaid ja olgoriikalaččaid.

Beassášdoalut **dovddusin** dahket dán guokte sámi gieldda.

Čilgehus

Dovddusin lea essiivahápmi dan dihte go *dahkat dovddusin* máksá ahte dahká juoidá dakkár dillái ahte lea dovddus. ”*Dovddusiin*” ii leat sojahanhápmi. Ovttaidlogu komitatiivahápmi livččii *dovdosiin*.

Beassášbeivviid besset gielddat čájehit buot daid buriid beliid mat sis leat. Sámi musihkkárat ja juoigit leat guovddázis doaluin goappašat gielddain, ja maiddá sámi duodji, hearggástallan, čuoigan, sámi teáhtereallin ja olu eará loktejuvvo hui oidnosii beassášbeivviid sámi **gielddain**.

Čilgehus

Genitiivahápmi *beassášbeivviid* vástida jearaldahkii *goas*, seamma ládje go omd. dát genitiivahámit: *vuossárgga*, *mannan ija*, *gallát beaivve* (ii: *vuossárggas*, *mannan ijas*, *gallát beaivvis*).

Giellddain lea mánggaidlogu lokatiivahápmi ja vástida jearaldahkii *gos* (*olu eará loktejuvvo hui oidnosii*). *Giellddaiguin* lea mánggaidlogu komitatiivahápmi.

Beassášprográmmat čájehit man ealli kultureallin sáme gielddain lea, go prográmmat leat viidát ja mánggabealagat. Prográmmain lea sadij sihke árbevirolaš luđiide ja ođđaágásaš sámi musihkkii. Prográmmas lea maiddá čáhkkehuvvon sadij olggobeale artistaide. Juste kultureallima dáfus lea **beassášdoaluin** stuora mearkkašupmi, go leat olu **artisttat** geat leat álggahan sin musihkkakarrieara juste fal beassášdoaluid oktavuodas.

Čilgehus

Beassášdoaluin lea mánggaidlogu lokatiivahápmis ja vástida jearaldahkii *main* (*lea stuora mearkkašupmi*). *Beassášdoaluiguin* lea mánggaidlogu komitatiivahápmis.

Artisttat galgá leat nominatiivahápmis go lea cealkaga subjeakta, ja vástida jearaldahkii *geat*. *Artisttaid* lea genitiiva-akkusatiivahápmi.

(Ávvir-aviissa oaivečálus. Girjji čálli lea oanidan ja muđui nai heivehan čállosa dán bargobihtá **várás**.)

Bargobihtá 62

1 biippus <i>iežas biippu</i>	ol. genitiiva-akkusatiiva, ol. 3. p. oamastangeažus
njálmmistis <i>iežas njálmmis</i>	ol. lokatiiva, ol. 3. p. oamastangeažus
beatnagiiddis <i>iežas beatnagiid</i>	ml. genitiiva-akkusatiiva, ol. 3. p. oamastangeažus

áhkás <i>iežas áhká</i>	ol. genitiiva-akkusatiiva, ol. 3. p. oamastangeažus
2 áhččasán <i>iežan áhččái</i>	ol. illatiiva, ol. 1. p. oamastangeažus
eadnebeallásán <i>iežan eadnebeallái</i>	ol. illatiiva, ol. 1. p. oamastangeažus
áhččán <i>iežan áhči</i>	ol. genitiiva-akkusatiiva, ol. 1. p. oamastangeažus (maiddáí ol. nom.hápmi mas lea ol. 1. p. oamastangeažus)
eadnebeallán <i>iežan eadnebeali</i>	ol. genitiiva-akkusatiiva, ol. 1. p. oamastangeažus (maiddáí ol. nom.hápmi mas lea ol. 1. p. oamastangeažus)
oassán <i>iežan oasi</i>	ol. genitiiva-akkusatiiva, ol. 1. p. oamastangeažus (maiddáí ol. nom.hápmi mas lea ol. 1. p. oamastangeažus)
vánhemiinniset <i>iežaset vánhemiin</i>	ml. lokatiiva, ml. 3. p. oamastangeažus
3 beatnagiiddámet <i>iežamet beatnagiid</i>	ml. genitiiva-akkusatiiva, ml. 1. p. oamastangeažus
4 dáluidasamet <i>iežamet dáluide</i>	ml. illatiiva, ml. 1. p. oamastangeažus

Bargobihtta 63

- 1 Máhtte vulggii ealgabivdui **vieljaidisguin**.
- 2 Soai bijaiga **girjjiideaskka** veskui ja vulggiiga skuvlii.
- 3 Dalle mun dadjen **eamidasan** ahte ii nie gal heive.
- 4 Moai ean leat muitalan maidege dan birra **mánáidasame**.

Bargobihtta 64

	Lohku ja kásus	Oamastan- geažus	Eará sániiguin	Ovdamearkacealkka
áhčistan	ol. lok.	ol. 1. p. (mu)	mu iežan áhčis	Dán ákšu lean ožžon áhčistan.
mánáideaset	ml. gen.-akk.	ml. 3. p. (sin)	sin iežaset mánáid	Sii eai leat oaidnán mánáideaset guhkes áigái.
etniineaskka	ol. kom.	gl. 3. p. (sudno)	sudno iežaska etniin	Nieiddaš guovttos stoagaiga etniineaskka. (oappážagat ja sudno eadni)
	ml. lok.			Nieiddaš guovttos oaččuiga njálgáid etniineaskka. (guokte nieiddaža ja sudno eatnit)
oabbán	ol. nom.	ol. 1. p. (mu)	mu oabbá	Oabbán bargá boasttas.
	ol. gen.-akk.		mu oappá	Mun vuolggán ihttin oabbán lusa.
ednosis	ol. ill.	ol. 3. p. (su)	su iežas ednui	Injá godii fáhcaid ednosis.
oahppiidisguin	ml. kom.	ol. 3. p. (su)	su iežas oahppiiguin	Oahpaheaddji vulggii oahppiidisguin dolastallat.
nieiddaidasame	ml. ill.	gl. 1. p. (munno)	munno iežame nieiddaide	Moai letne válljen sámegieloahpahusa nieiddaidasame.
irggis	ol. gen.-akk.	ol. 3. p. (su)	su iežas irggi	Injá áigu fárret irggis lusa.
mánáidasadet	ml. ill.	ml. 2. p. (din)	din iežadet mánáide	Maid dii lehpet dadjan mánáidasadet?
biiggážan	ol. nom.	ol. 1. p. (mu)	mu iežan biigá	Vuoi biiggážan go don juo leat čeahppi!
	ol. gen.-akk.		mu iežan biiggá	In leat biiggážan oaidnán guhkes áigái.
oahppásiiddiska	ml. gen.-akk.	gl. 3. p. (sudno)	sudno iežaska oahppásiid	Soai leaba mannan oahppásiiddiska galledit.

	Lohku ja kásus	Oamastan- geažus	Eará sániiguin	Ovdamearkacealkka
jurdagiiddis	ml. gen.-akk.	ol. 3. p. (su)	su iežas jurdagiid	Muhtun olbmui sáhtta lea álkit ovdanbuktit jurdagiiddis dáidaga bokte go sániiguin.

Bargobihtta 65

- 1 Mun lean ovtta oaivilis **áhčiinat**.
- 2 Sii áigot bovdet guhtet **guimmiideaset/guommiset** semináraide.
- 3 Lihkkosávaldagat **áhččasat!**
- 4 Son áigu luohpat virggistis. **OK**
- 5 Mii bovdet din boahitit vuovdit **dujiideattet**.
- 6 Doppe lei nu njalkkas ahte biilavuoddjit šadde guoddit **biillaideaset** luoddagurrii.
- 7 Dáiddár beassá čájehit **dáidagiiddis** čájáhusas mii rahppo ihttin.
- 8 Ollu olbmot leat sáddejuvvon **ruovttuidasaset**.
- 9 Soai ferteba liekkadallat gieđaideaskka liegga čázis. **OK**
- 10 Soai leaba cealkán eret **virggiideaskka**.
- 11 Bargit besset cealkit **oaiviliiddiset**.
- 12 Máhtte lei unna bártnáš go massii **áhčis**.
- 13 Eadni gullui neavvume **nieiddas**.
- 14 Máhtte celkkii eret **virggis**.
- 15 Sii oahpahit árbevieruid **mánáidasaset**, ja **áhkkubiiddáseaset** ja **áddjubiiddáseaset**.
- 16 Máhtte vuvddii skohteris. **OK**
- 17 Cealkke **eadnásat** dearvvuođaid!
- 18 Čohkkáimet **ruovttuineamet** ja guldaleimmet rádio.
- 19 Mii fertet ovttas loktet **giellamet** árvvu.

Bargobihtta 66

- 1 Son rávve váhnemiid lohkat mánáidasaset.

Cealkka máksá ahte son rávve váhnemiid lohkat omd. girjjiid iežaset mánáide. *Mánáidasaset* lea mánggaidlogu illatiivahápmi mas lea mánggaidlogu 3. persovvna oamastangeažus.

- 2 Son rávve váhnemiid lohkat mánáideaset.

Dát cealkka ges máksá ahte son rávve váhnemiid lohkat galle máná sis leat. *Mánáideaset* lea mánggaidlogu genitiiva-akkusatiivahápmi mas lea mánggaidlogu 3. persovvna oamastangeažus.

Bargobihtta 67

- 1 Máhtte gottii **golbmanuppelot/golbmanuppelohkái** sáiddi.
- 2 Doppe ledje **guhhtalogivihhta olbmo**.
- 3 Sámi Cupii bohtet sullii **550 čiekči**.
- 4 Čiekčamat leat **njealji šiljus**.
- 5 Sii vuoittáhalle **guvttiin moalain**.
- 6 HIV-njoammun lea lassánan **guoktelogiguda riikkas**.
- 7 Divttat leat jorgaluvvon **guda gillii**.
- 8 Bivat go **ovttain buseriin** dákkár buolašin?
- 9 Mis leat **guđat skárrit/skierat**.
- 10 Leahppi go doai hupman **duoinna guvttiin nissoniin?**
- 11 Sii eai čáhkan buohkat **ovtta biilii**, sii fertejedje boahit **guvttiin biillain**.
- 12 Inggás leat **njealjít sabehat**.
- 13 Dienas unnui **ovcciin proseanttain**.
- 14 Soai finaiga **golmma viesus** ovdal go deaivvaiga rievttis vissui.
- 15 Sápmelaččat vulge Amerihkái **viđainčuđiin bohccuin**.
- 16 Politijat leat áššáskuhtán **guokte dievddu**.

Bargobihtta 68

- 1 b) **Logi bargis** lea juogalágan sámeielmáhttu.
- 2 b) Son lea okta **dan golmma ođđa gudnedoaktáris**.
- 3 a) Romssa museai leat vurkejuvvon birrasii **7000 luodi**.
- 4 a) Bealli **dan 30 oahppis** geain lea sámeigiella fágan, leat Finnmárkkus eret.
- 5 b) Studeanttat leat hárbhallamis **mánngga skuvllas ja mánáidgárddis**.
- 6 c) Dovddat go don **dan guokte doahpaga?**
- 7 a) Mii deaivvadit **golmma geardde** vahkus.
- 8 b) Oahppit ožžot oahpahusa **dán golmma sámeigelas**: davvisámeigiella, julevsámeigiella ja máttasámeigiella.
- 9 b) Mii leimmet **golmmain ristejaččain**.
- 10 a) Son lea ovtasbargan **ovttain buot stuorámus fitnodagain**.
- 11 b) Lei somá fas beassat suohtastallat **guokte jagi** mañnel pandemijja.
- 12 a) Sus leat **moadde bargobeavvi** juovllaid ja ođđajagi gaskkas.
- 13 d) Muittát go buot **golmma** iešguđetlágan **čajálmasa** namaid?
- 14 c) Son lea okta **dan 30 nuoras** geat leat beassan gilvvuide.

Bargobihtta 69

- 1 Bealli **dan 7000 gielas** mat máilmmis leat, sáhttet jávkat.
- 2 Studeanttat mannet hárbhallamii mánngga **skuvlii** ja **mánáidgárdái** Ruota, Suoma ja Norgga bealde.

- 3 Mis lea searvebargu golmma geardde vahkus, nu ahte dáinna geargat golmma jagi geahčen, jus nagodit plána čuovvut. **OK**
- 4 Son lea okta **dan** 40 **nuoras** geat gerget skuvllas boahte giđa.
- 5 Min suohkan lea okta **dan** moatti **suohkanis** gos ii gávdno goanstarássešillju.
- 6 Festiválas deiven mánnga sámi **dáiddára**.
- 7 Disttaga bohte mángranuppelohkái soalddáha deike. **OK**
- 8 Mis galgá leat čoahkkin **dainna golmmain** sámedikkiin.
- 9 Norggas leat badjel 635 000 vuoddoskuvlaoahppi. 2522 oahppis lea sámegieloahpahus skuvllas. **OK**
- 10 Guđas dan gávccii **informánttas** eai háliidan vástidit gažaldagaide.
- 11 Ii oktage dáidde máhttit **dan** guokte doahpaga čilget.
- 12 Mis leat mánnga buori **kandidáhta** sihke stáhtačállin ja stáhtaráđđin.
- 13 Sii besset ieža mearridit galle **návddi** doppe ožžot leat.
- 14 Dát guoská njealji **oahppoplánii**.
- 15 Maid dát muitala **dán guovtti** servodaga erohusa birra?
- 16 Son gilvala **njeljiin** eará **nieiddain**.
- 17 Dan 30 jagis go son lea bargan oahpaheaddjin, de lea olu buorránan. **OK**
- 18 20 miljovna kruvnno juhkkui **dan** guoktelogi **gildii**.
- 19 Oktiibuot leat viežžan eret 1029 fierpmi, 78 500 mehtera sáimma, 15 000 mehtera bátti, 82 dáinni ja olu áŋkoriid. **OK**
- 20 **Guovtti** vuodjinskuvlla oahpaheaddjit, Máhtte ja Ingá, muitaleaba ahte sudnos lea dávjá sámegiella oahpahangiellan.
(= Vuodjinskuvllat leat guokte, ja Máhtte ja Ingá leaba skuvllaid oahpaheaddjit.)
- Guokte** vuodjinskuvlla **oahpaheaddji**, Máhtte ja Ingá, muitaleaba ahte sudnos lea dávjá sámegiella oahpahangiellan.
(= Ii leat diehtu galle vuodjinskuvlla leat, muhto Máhtte ja Ingá leaba muhtun vuodjinskuvlla dahje vuodjinskuvllaid oahpaheaddjit.)
- 21 Čoahkkinlanjas lea sadi eanemusat 16 **olbmui**.
- 22 Doppe leat moadde **filbmačájáhusa**.
- 23 Seminára lea guovtti davimus **fylkka** ovttasbargu.
- 24 Mat leat **dán guovtti** stuorámus **sullo** namat?
- 25 Odne lean leamaš **golmmain** konfirmašuvnnain.
- 26 Son lei okta **dan mánnga logaldallis** geat deattuhedje giellaválljema mearkkašumi.
- 27 Dulkon dahká vejolažžan geavahit buot **golbma** sámegiela.

Bargobihtá 70

- 1 Nuorat ožžot oahpu bálkáhuvvon dahje **bálkkáhis** barggu bokte.
- 2 Ii leat lobiheapme veahkehit **báberkeahtes** sisafárrejeddiid.
- 3 Sii eai dohkket orohagaset šaddat **boazohis** guovlun.
- 4 Lea go dis **laktosahis** mielki?
- 5 Ingá lea ožžon **namahis** reivve.

- 6 Nabai jus Finnmárku šattašii **čuoikkahis** guovlun?
- 7 Vuovdibehtet go dii **divatkeahtes** skuteriid?
- 8 Dáppe vuvdet **alkoholahis** vuollaga.

Bargobihtta 71

- 1 Bargobihttat eai lean nu **váddásat** go ledjen gáddán.
- 2 Sámi mánát leat dávjá **máŋggagielagat**.
- 3 Sis lea guhká leamaš áibbas **dohkketmeahtun** ja **ipmirmeahtun** dilli.
- 4 Čiekčit ledje nu **rámis** go ledje vuoitán silbba.
- 5 Moai ean leat goassege ovdal leamaš nu **ilus** ja **rámis** go dál.
- 6 Sii leat vásihan **oaidnemeahtun** koloniserema.
- 7 Mun háliidan olahit **buriid** bohtosiid buot eksámeniin.
- 8 *Ovdamearkka dihte:* Sávan dus šaddá **hávskes** beaivi!
- 9 **Nuppiin** olbmui lea somá ovttasbargat.
- 10 Sávan dutnje **buori** geasseluomu!
- 11 Injá lea ráhkadan **earálágan** lávlaga.
- 12 Ášši lea ain **áigequovdil**.

Bargobihtta 72

Evttohusat

Fuomáš ahte eanas hámiin leat maid eará variánttat. Eará vejolaš hápmevariánttaid sáhtta ohcat ovdamearkka dihte Giellatekno neahttsiiddus: <https://giellatekno.uit.no/cgi/p-sme.sme.html>. Fuomáš maid ahte evttohusain leat dušše ovttaidlogu nominatiivahámit. Komparatiiva- ja superlatiivahámiid sáhtta dieđusge sojahit maiddá máŋggaidlogus ja eará kásushámiin nai go nominatiivahámis.

gievra	Máhtte lea gievrrat go Injá, muhto Biera lea buot gievrramus .
hánis	Máhtte lea hátnáseabbo/hátnásabbo go Injá, muhto Biera lea dan golbmasis buot hátnáseamos/hátnásamos .
geafi/geaffi	Máhtte lea geafit go Injá, muhto Biera lea sis buot geafimus .
govdat	Dát beavdi lea govddit go diet beavdi, muhto mu kánturbeavdi lea gal buot govddimus .
rikkis	Máhtte lea riggát go Injá, muhto Biera lea buot riggámus .
giitevaš	Máhtte lea giitevaččat go Injá, buot giitevaččamus gal lea Biera.
garas	Máhte eallin lei garraseabbo/garrasabbo go Inggá eallin, muhto Biera eallin dat dattetge lei buot garraseamos/garrasamos .
allat	Dát várri lea alit go duot várri, muhto dot várri orru leame dáin buot alimus .
čáppat	Dát govva lea čábbát go diet, muhto buot čábbámus lea gal duot govva.
ruoksat	Máhte viessu lea ruoksadeabbo go Áillu viessu, muhto Biera viessu lea buot ruoksadeamos/ruoksadamos .
smáđáhkis	Máhtte lea smáđáhkkáseabbo/smáđáhkkásabbo go Injá, muhto Biera lea buot smáđáhkkáseamos/smáđáhkkásamos .

álki	Máhte eallin lea álkit go Inggá eallin, muhto Bieras dat lea buot álkimus eallin.
finnis	Mu suorpmas lea fiidnát go du. Giđđa lea buot fiidnámus áigi.
váttis	Ivttá bargobihtta lei váddáseabbo/váddásabbo go otná, muhto ovddit beaivvi bargobihtta lei buot váddáseamos/váddásamos .

Bargobihtta 73

Evttohusat

Fuomáš ahte hámiin sáhttet leat vel eará variánttat nai. Daid gávdná earret eará Giellatekno neahttasiiddus (gč. bargobihtta 72).

- 1 Leat go din áhčit **guhkibut** go min áhčit?
- 2 Doai fertbeahtti leat **riggábut** go Máhtte.
- 3 Su ráhkadan govat leat **čábbábut** go mu.
- 4 Min viesut leat **stuorábut/stuoribut** go din viesut.
- 5 Dát báttit leat **oaneheappot/oanehabbot** go diet báttit.
- 6 Leat go sin lávkkat **losibut** go din lávkkat?
- 7 Sii leat **buorebut** vuodjit go mii.
- 8 Mun válldán dáid **unnibuid**.

Bargobihtta 74

Hámiin sáhttet leat maiddái eará variánttat. Daid sáhtta ohcat earret eará Giellatekno neahttasiiddus (gč. bargobihtta 72).

- 1 Mis leat leamaš plánat mat leat leamaš mihá **guhkibut** ja **sátneriggábut** go dát odđa plána.
- 2 Šaddá **álkit/álkibun** eallit jus juogada iežas jurdagiid earáiguin.
- 3 Don leat álo leamaš **čeahpit** čállit go mun.
- 4 Gos vel **lunddoleabbo/lunddolabbo** lohkat sámegeiela go Sámi allaskuvllas!
- 5 Lea buoret luddet liinni vai ii leat nu assái. **OK**
- 6 Ášši lei **duođaleabbo/duođalabbo** go maid mii álggos jáhkiimet.
- 7 Mii leimmet **duhtavaččabut** vuosttaš gilvvuiguin go nuppiid gilvvuiguin.
- 8 Goabbá lea **dehálet/dehálat/dehálut** máhttu oahpaheaddjis: fágamáhttu vai sámegeielmáhttu?
- 9 Sii leat dál olu **čeahpibut** go ovdal fállat dakkár biepmu masa buohccit liikojit.
- 10 Nuorat leat dán áigge **gierdavaččabut** go ovdal.
- 11 Odđa fonttat leat vehá **čábbábut** go boares fonttat.
- 12 Son lea dán jagi **miellagiddevaččamus** odđa artista.
- 13 Muhtun oahppit leat **doanggibut** hállat go earát.
- 14 Inggá lea **dovdoseabbo/dovdosabbo** go su isit.
- 15 Dán govas leimmet vehá **nuorabut** go dál.
- 16 Mannan vahkus son goarknui alla várrái. Dál son háliida goargnut vel **alit** várrái.
- 17 **Váddáseamos/Váddásamos** lei go ii dahkan dovdiin ge su.
- 18 Virgái gullá **álkit** áššemeannudeapmi.

- 19 Dán áigge dáidá digitála aviisa leat **bivnnuheabbo/bivnnuhabbo** go báberaviisa.
- 20 Juovllat šadde mihá **buorebun** go ledjen jáhkkan.
- 21 Ingá šattai **geafibun** go maid mii livččiimet jáhkkan.

Bargobihtta 75

- 1 Mis lea leamaš plána mii lea leamaš mihá **guhkit** ja **sátneriggát** go dát odđa plána.
- 2 Dát barggut leat **álkibut** go diet barggut.
- 4 Dii lehpēt álo leamaš **čeahpibut** čállit go mun.
- 9 Mii lea **deháleamos** ášši du eallimis?
- 10 Son lea dál olu **čeahpit** go ovdal.
- 12 Odđa fonta lea vehá **čábbát** go boares fonta.
- 14 Máhtte lea **doanggit** hállat go Ingá.
- 16 Máhtte lea dán govas vehá **nuorat** go dál.
- 17 Dát várit leat **alibut** go dot várit.
- 19 Lohkanbarggut leat su mielas **álkibut** go čállinbarggut.
- 20 Dán áigge dáidet digitála aviissat leat **bivnnuheappot** go báberaviissat.
- 21 Mis ledje **buorit** juovllat dán jagi.
- 22 Mii leat **geafibut** go sii.

Bargobihtta 76

- 1 Romssa musea dáhttu leat **várrogas** dáinna áššiin.
- 2 Son fertii oastit olu **unnit** fatnasa go maid lei áigon.
- 3 Rámmaeavttut leat šaddan olu **buorebut** maŋimuš jagiid.
- 4 Sániid sáhtta juohkit **unnit** osiide.
- 5 Muhtun áššit leat váddáseappot/váddásabbot čoavdit go earát. **OK**
- 6 Eará bellodagat leat leamaš sakka **čeahpibut** go mii háhkat odđa miellahtuid.
- 7 Dása galggat čállit **lagat** čilgehusa iežat bargguid birra.
- 8 Márkan lea šaddan olu **čábbát/čábbábun**.
- 9 Mađi guhkit áiggi ádjána ovdal go pasieanta oazžu veahki, dađi **divraseabbon/divrasabbon** šaddá veajuiduhttin.
- 10 Leat go lohkan dán girjji **odđasat/odđaset/odđasit/odđasut** veršuvnna?

Bargobihtta 77

Fuomáš ahte dás eai namuhuvvo buot hápmevariánttat. Eará variánttaid gávdna earret eará Giellatekno neahttasiiddus (gč. bargobihtta 72).

- 1 Deatnogátti olbmot, guđet áigo biilasáhtuin máttás, johte Roavvesavvona bokte. **Lunddoleamos/lunddolamos** idjadanbáikin leige bohtán ádjá gácci dállu.
- 2 Son lei njamman olles váimmuin buot dan odđasa, maid máilbmi sáhtii addit. Maiddái su suomagiela máttu lei **buoret** go mángasis.

- 3 Bázii čiepus áššin goabbá lei **buoret** nákkáhalli, áhčči vai gávpealbmá rovvá.
- 4 Áhčči fas ii ádden olusge das ahte gii lei dat **buoremus** sárdnealmmái.
- 5 Liikká mun liikojin eanet Jovvna-Jovvna dulkomii. Son máhtii geavahit jiena nu čehpet ahte jos **hearkkimusat** eai lean velá čirron sárdnealbmá sániid geažil, de mañimustá dalle ganjal goaikkihii go gulle Jovvna-Jovvna ahkidis ámmátjiena.
- 6 Eadni lei hui viššal johtit dákkár čoakkálmassain. Áhčči lei ollu **goidasut/goidaseabbo/goidasabbo** daidda, muhto go ii háliidan bávččagahttit eatni miela, de songe lei gal measta álo mielde.
- 7 Duodalaš kristtalaččaid mielas áddjá lea suddolaš olmmoš. Mun in sáhte áddet manin. Leahan áddjá mu mielas okta buot **veahkkámus** ja **somámus** olmmoš.
- 8 Inggá-Niillasis lea dáhpin johtit čoakkalmassajis nubái. Su **alimus** bottut deivet eahkedii. Dalle son beassá skurbat ja čuoggut olbmuid.
- 9 Dát beaivvit ledje ealliman **lihkkoleamos/lihkolamos** bottut.
- 10 Mu mielas dát jávrebivdu lei **suohttasut/suohttaseabbo/suohttasabbo** go luossabivdu.
- 11 Geasit ledje buot **suohttasepmosat/suohttasamosat** ja manne álo nu ilá jođánit.
- 12 Muhtomin láve son seaguhit iežas earáid doarrumiidda maid. Jus fal oaidná stuorát mánáid **unnibuid** doaruheame, de láve son girdit unnoraččaide veahkkin.
- 13 Dáččat ja rivgut leat fas nu ollu **fiidnábut** ja **jierbmábut**. Sis lea maid fápmu ja sii leat maid čeavlát.
- 14 Nieiddaid searvvis lei Maria Evje **liggoseamos/liggosamos** ja **čábbáseamos/čábbásamos/čábbámus**.

(Gáldut: Vest 1992 [1988]: 19–21, 24–27, 32, 46; Vars 2020 [1986]: 23, 27; Larsen 2013 [1912]: 41. Komparatiiva- ja superlatiivahámiid variánttaid lea dán girjji čálli lasihan cealkagiidda.)

Bargobihtá 78

- 1 Finálas ledje buoret lávlagat.

Buoret lea *buorre*-adjektiivva komparatiivahápmi. Lávlagat ledje namalassii buorebut go muhtun eará lávlagat.

- 2 Finálas ledje buorit lávlagat.

Buorit lea *buorre*-adjektiivva mánggaidlogu nominatiivva attribuhttahápmi. Lávlagat ledje namalassii buorit, dat eai veardiduvvo muhtun eará lávlagiiguin.

Bargobihtá 79

- 1 Son bodii **iežas** biillain ja mun fas **iežan/iehčan**.
- 2 Sii han gal **ieža** dihtet mii sidjiide heive buoremusat.
- 3 Go ledjen okto mátkkošteame, de bessen duodai oahpásnuvvat **iežainan/alccesan/alccen/alccan/allasan**.

- 4 Eai dat oro boahtime deike. Moai fertejetne **ieža** vuolgit dohko.
- 5 Son jurddašii **iežainis** ahte leaš go jur nie gal go olbmot lohket.
- 6 Don fertet **ieš** čoavdit **iežat** čuolmma. Mun in dál astta veahkehit.
- 7 Biera lea oastán **alccesis/alcces/alccis/allasis** buriid sabehiid.
- 8 Soai leaba **ieža** gorrón gávttiid **alcceseaskka/alcceska/alcciska/allaseaskka**.
- 9 Son liiko **alccesis/alcces/alccis/allasis** eambbo go ovttage eará olbmui.
- 10 In mun dárbbáš luoikkahit dien girjji geasge go mus lea dat **alddán**.
- 11 Eai sii sáhttán min veahkehit go sis han lei **alddiineaset/alddiset** maid heahti.
- 12 Moai dat gal dihte mo mánáid galgá bajásgeassit. Munnos leat **alddáme/alddiineame** njeallje máná.
- 13 Don galggašit goarrut **alccesat/alccet/alccat/allasat** ođđa gávtti.
- 14 Nuorra gánddat vulge geahčastallat **alcceseaset/alcceset/alcciset/allaseaset** moarseávdnasa.

Bargobihtta 80

- 1 Giellaoahpahallit leat váldán sáme giela **iežaset** giellan.
- 2 Ovddit buolvvat leat doalahan **iežaset** kultuvrra ja giela.
- 3 Sámit háliidedje **alcceseaset/alcceset/alcciset/allaseaset** válggain välljejuvvon orgána.
- 4 Sii dovdet **iežaset** historjjá hui bures.
- 5 Geahča sin ruovttusiiddus gos sin gálvvuid sáhtta oastit. In jáhke ahte sis lea **alddiineaset/alddiset** gávpi.
- 6 Mus leat **alddán** golbma máná.
- 7 Oahpaheaddji ferte dovdat **iežas** bures.
- 8 Son ii loga **alddis/alddes** nu olu vásáhusaid dakkár barggus.
- 9 Sii atnet dan dehálaš oassin **iežaset** eallimis.
- 10 Olbmot atnet árvvus **iežaset** giela ja kultuvrra.
- 11 Dieđut ledje čállojuvvon sin **iežaset** gillii.
- 12 Eatnigillii mánna máhtta mitalit iežas dovduid lunddolaččat. **OK**
- 13 Máhtte lea duddjon **alccesis/alcces/alccis/allasis** ođđa fatnasa.
- 14 Eat mii dárbbáš dien, mis lea diekkár **alddiineamet/alddámet**.
- 15 Huma fal suinna **iežainis** dien ášši birra.
- 16 Don beasat veháš mitalit **iežat** bargguid birra.
- 17 Sis lei hállu **iežaset** suopmana oahppat hállat.
- 18 Muiet fal sáddet munnje gova **alddiineattet/alddádet**.
- 19 Oasseváldit fertejit sáddet dohko gova **alddiineaset/alddiset**.
- 20 Son ii berostan dušše **alddis/alddes**, muhto maiddái sis geain ii lean nu buorre dilli.
- 21 Son lohka **alccesis/alcces/alccis/allasis** váivin jus earát eai heaitte olggušteamas su.
- 22 Mus eai leat **alddán** mánat, muhto ollu eahkibat ja čeahcibat gal leat.
- 23 Mii leat iežaideamet mielas bargan buori barggu. **OK**
- 24 Doalvu **iežade/iežaideatte** sihkaldagaid duolvabivttaslihtái!
- 25 Giitu **alccesat/alccat/alccet/allasat**!

Bargobihtta 81

- 1 c) Leahppi go lohkan **iežade** boares čállošiid?
- 2 b) Leat go don **alccet** oastán maidege?
- 3 c) Inga gullo muhtumin hupmame **iežainis**.

Bargobihtta 82

Evttohusat

Moai háliidetne **iežame** rivttiid ruovttoluotta.
Suohkaniin lea **alddineaset** ovddasvástádus vuoruhit ruđa sámegiel doaimmaide.
Maid doai dál leahppi oastán **alcceseatte**?
Muhtun nuorat eai leat vel oahppan luohttit **iežaideaset** attáldagaide.

Bargobihtta 83

Evttohusat

Moai háliidetne **iehčame/iežaideame** rivttiid ruovttoluotta.
Suohkaniin lea **alddiset** ovddasvástádus vuoruhit ruđa sámegiel doaimmaide.
Maid doai dál leahppi oastán **alccede/alccade/allaseatte**?
Muhtun nuorat eai leat vel oahppan luohttit **iežaset** attáldagaide.

Bargobihtta 84

- 1 Moai galge ieža mearridit **iežame/iehčame/iežaideame** áššiin.
- 2 Nuorra nisson guovttos áiguba hukset **alcceseaskka/alcceska/alcciska/allaseaskka** odđa viesu.
- 3 Bukti **iežadet/iežaideattet** sabehiid áitái!
- 4 Máhte guovttos eaba loga **alddiska/alddineaskka** nu ollu áiggi ráhkkanit gilvvuide.
- 5 Moai fertiime hállat hoavdda guovttuin **iežaineaskka** ovdal go ášši njuolggai.

Bargobihtta 85

- 1 Mii galgat ieža mearridit **iežamet/iehčamet/iežaideamet** áššiin.
- 2 Nuorra nissonat áigot hukset **alcceseaset/alcceset/alcciset/allaseaset** odđa viesu.
- 3 Buktet **iežadet/iežaideattet** sabehiid áitái!
- 4 Sii eai loga **alddiset/alddineaset** nu ollu áiggi ráhkkanit gilvvuide.
- 5 Moai fertiime hállat hoavddaiguin **iežaineaset** ovdal go ášši njuolggai.

Bargobihtta 86

- 1 Dálkkádatrievdamat čuhcet buot **garrasepmosit/garrasamosit** eamiálbmogiidda.
- 2 Lohkanlásiiguin oaidná **buorebut** lohkat go dábálaš čalbmelásiiguin.
- 3 Álaheadju lea dat báiki Finnmárkkus mii stuorru **jođánepmosit/jođánamosit**.

Bargobihtá 87

Evttohusat

- 1 Injá dovdá su **buorebut** go oktage eará.
Rektor dovdá ášši **buoremusat**.
- 2 Injá lávlu **čábbábut** go Áne.
Unnimus lottit lávlot **čábbámusat**.
- 3 Áhčči oahpahii mu **gierdavaččabut** go eadni.
Máhtte guldalii sártni buot **gierdavaččamusat**.
- 4 Oahpponeavvuid sáhtá dál **áلكibut** bidjat internehttii go ovdal.
Osloi beassá **áلكimusat** girdiin.
- 5 Máhtte láhttii **fasttibut** go goassege ovdal.
Sii ledje **fasttimusat** gárvodan.
- 6 Dálkkádatrievdan čuoheá sidjiide **garraseappot/garrasabbot** go earáide.
Dát lea čuohean **garrasepmosit/garrasamosit** mánáide.
- 7 Ášši galggašii guorahallat **vuđolaččabut** go ovdal.
Ášši lea čilgejuvvon **vuđolaččamusat** dán girjjis.

Bargobihtá 88

Evttohusat

- 1 Injá lei **fiidnábut** činadan go mun.
- 2 Mii fertet **ángireappot** bargat vai joksat mihttomeriid.
- 3 Injá hupmá **vuollegaččabut** ja **eahpečielgaseappot/eahpečielgasabbot** go oktage eará.
- 4 Dii fertebehtet **nannoseappot** vuoruhit guolástusáššiid.
- 5 Máhtte gárvoda **ártegeappot/ártegabbot** go earát.
- 6 Mii fertet oahppat **rahpaseappot/rahpasabbot** hupmat dákkár dávddaidd birra.
- 7 Máhtte lea orron Oslos **guhkit** go Injá.
- 8 Sii fitnet **dávjjibut** čuoigamin go mii.
- 9 Injá dulko **čeahpibut** dárogielas sámegillii go dárogielas engelasgillii.
- 10 Gilvu livččii sáhtán mannat vel **heajubut**.

Bargobihtá 89

Evttohusat

- 1 Gii sis láve **fiidnámusat** činadit?
- 2 Injá lea okta sis geat leat **ángirepmosit/ángiramosit** bargan dáinna áššiin.
- 3 Gii dat lei gii hálai **vuollegaččamusat**?
Son dat láve čállit **eahpečielgasepmosit/eahpečielgasamosit**.
- 4 Sii leat **nannosepmosit/nannosamosit** čadnojuvvon oktii.
- 5 Son lei **ártegepmosit/ártegamosit** gárvodan olles gilis.
- 6 Máhtte lea buot **rahpasepmosit/rahpasamosit** muitalan ášši birra.
- 7 Injá lea min golbmasis orron **guhkimus(at)** dáppe.

- 8 Elektriikkalaš biergasat buollájit **dávjjimus(at)**.
- 9 Máhtte máhtta **čeahpimusat** čuojahit gitára min luohkás.
- 10 Sis ledje **heajumusat** bálkáhuvvon bargit.

Bargobihtta 90

- 1 Spealuid bokte studeanttat ohppet **buorebut** go girjelohkamiin.
- 2 Dát filbma váldá sápmelačča buorebut vuhtii go eará filmmat. **OK**
- 3 Sii leat **garrasepmosit/garrasamosit** gillán dán dálvvi.
- 4 Olbmot eai bivdde šat jávrriid nu viššalit go ovdal. **OK**
- 5 Máná guovttos vurddiiga gonagasa **gierdavaččamusat**.
- 6 Oidno go dál **buorebut** go eske?
- 7 Guovttegielat máná oahppá eará gielaide **jodáneappot/jodánabbot** ja **njuovžileappot/njuovžilabbot** go ovttagielat máná.
- 8 Dii fertebehtet **čielgaseappot/čielgasabbot** čilget ášši.
- 9 Báikenamat leat **dábálepmosit/dábálamosit** čadnon lundui.
- 10 Sámi dáidda juksá máilmmi **buorebut** go ovdal.
- 11 Riidu lea čuohtan **garrasepmosit/garrasamosit** min gili olbmuide.

Bargobihtta 91

- 1 Mađi eambo su bargu gulustuvvá servodagas, **dađi eambo** váldet suinna oktavuoda ja fálet sutnje barggu.
- 2 **Mađi** boarráseappot mánat leat, **dađi** eambo sii golahit ruđa.
- 3 **Jus dus lea** mastergráda, de soaitá dát virgi heivet dutnje.
- 4 **Mađi** eanet olbmot, dađi suohttasat lea orrut dáppe.
- 5 In dadjan gal sutnje maidege, **muhto** čállen teakstadieđu dan birra.
dahje
In dadjan gal sutnje maidege, čállen **baicca** teakstadieđu dan birra.
- 6 Ii dál gullo šat suttu birra báljo mihkkege, **baicca** ahte buohkat mii beassat albmái vaikko mo eallit. (SIKOR; heivehuvvon bargobihtta várás.)
- 7 Mađi eambo gielaide don máhtát, **dađi** buoret.
- 8 **Jus don leat** okta dain geat rahčet lohkamiin, de sáhtát guldalit jietnagirjjiid.
- 9 Inga ii loga vel diehtit galggašii go Álaheadju gullat Finnmárkku **vai** Romssa fylkii.
- 10 **Jus dus lea** mánusevttohus, de sádde dan midjiide!
- 11 **Mađe** boarráseabbon šattan, **dađe** eanet ipmirdan eallima.
- 12 Inga lea bargan **sihke** oahpaheaddjin **ja** boazobargin.
- 13 Oasseváldit leat eret Sámis **ja** Nuorta- ja Oarje-Suomas.
dahje
Oasseváldit leat eret **sihke** Sámis **ja** Nuorta- **ja** Oarje-Suomas.
dahje
Oasseváldit leat eret Sámis, Nuorta-Suomas **ja** Oarje-Suomas.
dahje
Oasseváldit leat eret **sihke** Sámis, Nuorta-Suomas **ja** Oarje-Suomas.

Bargobihtta 92

- 1 Goappá beaivve don boadát, duorastaga **vai** bearjadaga?
- 2 Máhtte bohtá lávvordaga **dahje** sotnabeaivve.
- 3 Lea go Ingá du goaskit **vai** muottal?
- 4 Boahte gease sii vulget luomustallat Frankriikii **dahje** Duiskii.
- 5 Mii fertet čoahkkinastit farggamusat **vai** beassat mearridit ášši ovdal go áigi dievvá.
- 6 Boahte gease sii áigot vulgit olgoriikii, muhto eai leat vel mearridan vulget go Frankriikii **vai** Duiskii.
- 7 Oačču go Ingá oappáža **vai** vieljaža?
- 8 Gárvot albma ládje **vai** bivat!
- 9 Jus máhtát juoigat **dahje** lávlut, de sáhtát searvat Sámi Grand Prix -gilvvuide.
- 10 Loga dán **vai** oahpat!
- 11 Lávet go lohkat Ávvira **dahje** Ságat-aviissa?
(Dán jearaldahkii sáhtta vástidit ovdamearkka dihte ná: "Láven mun Ávvira gal lohkat." dahje "In láve in goappáge lohkat.")
Lávet go lohkat Ávvira **vai** Ságat-aviissa?
(Go ná jearrá, de lea ovdagihtii juo čielggas ahte "don" láve lohkat dušše nuppi dán aviissain.
"Don" vástida dasto juogo ahte son lohka Ávvira dahje ahte Ságat-aviissa son lohka.)
- 12 Searvvi jodiheaddji gáibida miellahttočoahkkima **vai** besset čielggadit moivvi.
- 13 Boahtibehtet go bussiin **vai** biillain?
- 14 Boade fitnat min viesus ihttin **dahje** vuossárgga, de mun čájehan dutnje juoidá.
- 15 Lea go dát riehta **vai** ii?
- 16 Sáhtta go čállit *lávlume*, **vai** galgá go čállit *lávlumin*?
- 17 Lea go oktage manname Hársttaide **dahje** Áhkánjargii?

Bargobihtta 93

- 1 Sámit leat okta álbmot mii orru **njealji riikkas**.
- 2 Oahpaheaddji vulggii girjerádjosis **čiežain oahppiin/ohppiin**.
- 3 Girji lea jorgaluvvon **golmma gillii**.
- 4 Bálkkašumit geigejuvvojedje **dan logi girječállái**.
- 5 Suohkan lea sádden reivve buot **guđa skuvlii**.

Bargobihtta 94

- 1 Mii sávvat buot **lohkkiidasamet** buriid juovlabasiid!
- 2 Son lea ožžon ollu rámi **barggus** ovddas.
- 3 Ánne lea čállán reivve **váhnemiiddásis**.
- 4 Ingá váillaha **irggis**.
- 5 Cealkke dearvvuodaide **eadnásat!**
- 6 Máhtte vulggii ealgabivdui **vieljainis**.
- 7 Áilu váillaha **moarsis**.

Bargobihtta 95

- 1 Stivrii **válljejuvvojit** ođđa áirasat boahte jahkečoahkkimis.
- 2 Mannan čavčča **álggahuvvojedje/álggahuvvoje** guokte ođđa oahpu.
- 3 Mannan geasi **lágiduvvojedje/lágiduvvoje** čiekčamat juo logát geardde.
- 4 Áigi lea rievdan dan rájes go mun vuosttaš geardde **válljejuvvojin** stivralahttun.

Bargobihtta 96

- 1 Nuorat leat **viššalepmosat/viššalamosat** diŋgot gálvvuid internehtas.
- 2 Don máhtát čilget dan olu **buorebut** go mun.
- 3 Sutnje lea dál **álkit** dohkkehit iežas dili go ovdal.
- 4 Son lea okta Sámi **dovdoseamos/dovdosamos** dáiddáriin.
- 5 Dat ealáhusat sturrot **jođánepmosit/jođánamosit**.
- 6 Min gili olbmot leat buot **viššalepmosit/viššalamosit** čoaggán ruskkaid.
- 7 Áššit meannuduvvojit dán áigge **jođáneappot/jođánabbot** go gassege ovdal.

Bargobihtta 97

- 1 Injá ii leat guhkes áigái háleštan **Risteniin**.
- 2 Dál son orru doppe **morsiinis** ja **beatnagiin**.
- 3 Diet áššit eai leat munnje **oahppásat**.
- 4 Goas don maŋimuš leat dan birra hállan **Márehiin**?
- 5 Inggá guovttos **Issáhiin** áiguba náitalit.

Bargobihtta 98

- 1 Mii fertet beroštit **guhtet guoimmisteamet / guhtet guimmiineamet**.
- 2 Soai láveba oahpahit luđiid **goabbat guoibmáseaskka**.
- 3 Moai letne čálašan SMS:id **goabbat guoibmáseame**.
- 4 Sii eai ipmir **guhtet guoimmiset / guhtet guimmiideaset** giela.
- 5 Buohkat sáhttet oahppat **guhtet guoimmiset / guhtet guimmiideaset** vásáhusain.

Bargobihtta 99

- 1 Livčcii hui somá jus dat guovttos **boadášeigga** min ealu lusa boahte vahku.
- 2 Mii seasttášeimmet ollu ruđa jus mii **heaittihivččiimet** ovtta virggi.
- 3 Mun **sávašin** ahte sii **beroštivčče** eambo skuvlla boahteáiggis.

Bargobihtta 100

- 1 Gávpogiin **váilot** sámegielat oahpaheaddjit. (preseansa)
Gávpogiin **váilo** sámegielat oahpaheaddjit. (preterihitta)

- 2 Listtus **váilot** mánga nama. (preseansa)
Listtus **váilo** mánga nama. (preterihhta)
- 3 Dán áigge **váilot** ain olu sámegiel oahpponeavvut.

Bargobihtta 101

- 1 Don galggašit ođđa gávtti goarrut sihke munnje ja **alccesat/alccet/alccat/allasat**.
- 2 Kurssa oasseváldit háliidedje oahppat hállat **iežaset** guovllu suopmana.

Bargobihtta 102

Evttohusat

- 1 Mun jáhkán ahte **mađi árabut** murre, dađi **buorebut** goiket muorat.
- 2 Go leat **lohkan girjiid**, de bija daid fas rievttis **sadjái**.
- 3 Dán jagi **eksámenbihtát** orro leame **álkibut** go diimmá.
- 4 Báberbargu lea šaddan **eambbo deháleabbon/dehálabbon/dehálaččabun** go árbevirolaš barggut.
- 5 Goappá riikii don háliidivččet vuolgit studeret, Englándii **vai** Duiskii?
- 6 Sápmelaččat **galggašedje** ángireappot gáibidit sámegielat bálvalusaid.
- 7 Skuvlla jođiheaddjis lea ovddasvástádus das ahte skuvlla hálddahušdoaimmat **jođihuvvojit** nu movt galget.
- 8 Mašiinnain jorgaluvvon teavsttas sáhtta giella **leat** muhtumin veaháš imaš, muhto lohkki goit ipmirda mii das mitaluvvo.
- 9 **Sii geain** leat **skuvla-** dahje mánáidgárdemánát, ávžžuhuvvojit searvat ságastallamii.
- 10 Mearrádušas **čilgejuvvojit** ollu evttohusat mo skuvla **sáhtášii** bargat **áššiin**.
- 11 Son lei **viđa** sekunda duohken beassat Ruota 20 **buoremusa** searvá.
- 12 **Barggu galget nu oallugat** go vejolaš **dohkkehit**.
- 13 Bargit eai beroš das jus hoavda guođđa **virggis** ovdal geasi.
- 14 Moai ean leat maidege mitalan dan birra **mánáidasame**.
- 15 **Norgga eiseválddit** áigot guorahallat riddoálbmoga vuoigatvuođaid.
- 16 Son ferte **leat gárremiin** go nie hoavrrista.
- 17 Golbma olbmo **sáddejuvvojedje** ikte buohccevissui go ledje bahuid **roasmmohuvvan**.
- 18 Injá lea álgán **oahpaheaddjeohppui**. Son dadjá ahte **Sámis** eai leat doarvá sámegielat oahpaheaddjit.
- 19 Muittán ain man **váibmilat** mii leimmet sarridiidda mánnán.
- 20 ”**Mađe** eanet moai letne oahppan juoigat, dađe somát lea šaddan”, dadjaba nieidda guovttos geat leaba searvan **juoigankursii**.
- 21 Min hástalus lea addit **mánáidasamet** ja **nuoraidasamet** doarvá **buriid** astoáiggefálaldagaid.
- 22 Luohtevašolbmot galget leat dihtomielaččat das makkár rolla sis **lea**.
- 23 Dii geat lehpit Troanddimis, **bohtet/boahttet** fal geahččat go čájáhus rahppojuvvo ihttin dii. 18!
- 24 Diibmá **heaittihuvvojedje** 18 565 **politiijaášši** go eai lean doarvá áššemeannudeaddjit.
- 25 **Mediabearráigeahču** rávvagiin lea bagadus mo váhnemat sáhttet hállat **mánáideasetguin** neahttageavaheami birra.
- 26 **Goabbá** lea **falit** viehkat, Ánde **vai** Máret?

- 27 Mii eat leat **lihkostuvvan** oažžut sus kommentára.
- 28 **Hupmet** fal suinna **iežainis** dien ášši birra ovdal go mearridehpet maidege.
- 29 **Mađe** eambo don hárjehalat, dađe **čeahpibun** don šattat.

Bargobihtta 103

- b) **Nieiddain** leat ođđa sabehat.
- b) Máhtte čállá **buorebut** go Ánne.
- b) Son gilvala **golmmain** eará **oasseváldiin**.
- a) Mun **vajáldahtten** maid don dadjet.
- a) Juogo leat hupman **Márehiin**?

III Riektačállin

Bargobihtta 104

- 1 Dán juolludeami imaštallá ge **NSR** jodiheaddji.
- 2 Stipeandda sáhttet ohcat buohkat geat lohket sámegeala allaskuvllas **dahje** universitehtas.
- 3 Oahpahus galgá álgit **2015** čavčča.
- 4 Mu mielas gal lea lunddolaš ...
- 5 Mii vujiimet **Sohpparis Gironii**.
- 6 Son lea bargan ovttas Suoma sámi duojárriin. (Duojár lea sámi olmmoš gii lea eret Suoma bealde.)
Čáli sáhtta oaivvildan maiddái dán:
Son lea bargan ovttas suoma-sámi duojárriin. (Duojár lea sihke suomelaš ja sápmelaš.)
- 7 Leat go hupman duoiguin **lullisámi** duojárriiguin? (Dán cealkagis *lullisámi* lea adjektiiva.)
Dahje ná:
Leat go hupman duoiguin **Lulli-Sámi** duojárriiguin? (Dán cealkagis *Lulli-Sámi* lea báikenamma.
Duojára leat gullevaččat Lulli-Sápmái.)
- 8 Rabas **mánnodagas bearjadahkii** dii. 12:00–14:00.
- 9 Inga áigu vuolgat **Bierain** čuoigat.

Bargobihtta 105

- 1 metodihkka: metodihkas
- 2 teknologijja: teknologijas
(Fuomáš ahte sániin main loahpas lea *-ijja*, ii leat dássemolsašuddan.)
- 3 studeanta: studeanttas
(Fuomáš dássemolsašuddama: *nt : ntt.*)
- 4 kantiidna: kantiinnas
- 5 konsuleanta: konsuleanttas
(Dás maid dássemolsašuddan *nt : ntt.*)
- 6 materiála: materiálas
- 7 presideanta: presideanttas
(Dán sánis maid dássemolsašuddan *nt : ntt.*)
- 8 perspektiiva: perspektiivvas
- 9 psykologa: psykologas
- 10 psykologijja: psykologijas
(Ii dás ge leat dássemolsašuddan go lea *-ijja*-loahppa.)
- 11 pedagogihkka: pedagogihkas

- 12 digitála: digitálas
- 13 medisiidna: medisiinnas
- 14 rutiidna: rutiinnas
- 15 komitatiiva: komitatiivvas
- 16 mekanihkalaš: mekanihkalaččas
- 17 politihkar : politihkkaris *dahje* politihkkár : politihkkáris

Bargobihtá 106

- 1 Mus ledje buorit nákkut ja divaštallamat earret eará **Elle Hellandiin**, bogostalada Øyvind.
- 2 **Johannes Olsenii** gal lea veahá jeddehus go gullá ahte gielda bargagohtá áššiin.
- 3 Báلكkašupmi geigejuvvui **Marit Hanssonii** ja **Ella Jørstadii**.
- 4 Don fertet **Toriin** ja **Anuin** hupmat ovdal go mearridat maidege.
- 5 Ale muital **Sivii** maidege!
- 6 Ikte mii doalvvuimet skeaŋkka **Solveigii** ja **Ingridii**.
- 7 Mii čoahkkinasttiimet **Trinein/Triniin**.
- 8 Min ásašusas lea ovttasbargu **The University of Dubliniin**.
(Sáhtá maid čállit ná: **Dublina universitehtain**. Dalle oaivvilda universitehta mii lea Dublinas, muhto ii namut universitehta nama.)

Bargobihtá 107

- 1 Helge **Olsenis** ii leat lohpi hukset viesu min eatnamiidda.
- 2 Mis lei čoahkkin Ellinor **Falchain**.
- 3 Son lea guhká bargan ovttas Harald **Høglundiin**.
- 4 Duojárat geat háliidit vuolgat olgoriikii, sáhttet ohcat doarjaga Norwegian **Craftsas** (*dahje*: Norwegian **Crafts -organisašuvnnas**).
- 5 Britta Marakatt-Labba ovttas Lars **Leriniin** ja Eirik **Havnesiin** ledje mielde filmmas.
- 6 Báلكkašupmi geigejuvvui Sámi **Productionsa** (*dahje omd.:* Sámi **Production -fitnodaga**) Lise **Nordjordii** ja Jakob **Nymoenii**.
- 7 Siri Larsson ságastallá **Hege Lilandiin** iežas románačállinproseassa birra.
- 8 Son lea čállán girjji ovttas Tina **Rasmusseniin**.
- 9 Dat mii dán mátkkis geavai, lei hui erenomáš **Emilyi**.

Bargobihtá 108

- 1 biv-do-fat-na-sii
- 2 vieh-ka-beh-tet
- 3 biep-mai-me
- 4 gol-go-dávd-das
- 5 eret (Ii galgga juohkit stávvalráji bokte nu ahte báhcá dušše okta vokála.)
- 6 viehk-ki
- 7 man-nji

- 8 girj-jit
- 9 da-hje
- 10 spán-nja
- 11 gi-hli-giis-sás
- 12 ol-ju
- 13 gái-bmin
- 14 ol-bmui-guin
- 15 eaig-gá-duš-šet
- 16 ábis (li galgga juohkit stávvalráji bokte nu ahte báhcá dušše okta vokála.)
- 17 lie-hmu
- 18 oai-dni-beh-tet
- 19 eat-nis-tan
- 20 stoah-kan-šil-lju
- 21 guor-bme-biil-lai-guin
- 22 dearp-mit
- 23 sáv-dnji
- 24 Jas-kes-ábis
- 25 ov-dan-buk-ti-mis
- 26 sku-hrai-dit
- 27 gea-žot-beal-lje-ea-luin
- 28 suoi-dne-má-nus
- 29 eret-ceal-kit
- 30 vuolg-gi-det-tii-nis
- 31 vuod-djái-met
- 32 ea-net-loh-ku
- 33 álás-julg-giid

Bargobihtá 109

- 1 Ođđa oahppojagi rabai Sámi allaskuvlla studeantastivrra jodiheaddji Máhtte Hansen.
- 2 Oabbá dajai ahte Guovdageainnu sátnejodiheaddji searvá sámi álbmotbeaivvi doaluide mat lágiduvvojit Báktehárjjis guovvamánu 6. beaivve.
- 3 Doppe ledje maid kárášjohkalaččat ja eará davvisápmelaččat, muhto muhtumat sis ledje orron juo guhká Lulli-Norggas.
- 4 Ihttin Norgga beale Sámedikki (*dahje*: sámedikki) presideanta rahpá doaluid.
- 5 Dáppe Davvi-Sámis leat ollu sámit geat máhttet sámegiela.
- 6 Min bargiidossodagas barget dál ollu romsalaččat ja gironlaččat.
- 7 Ikte lei ođđajagimánu 30. beaivi, ja odne lea ođđabeairuohtta.
- 8 Ihttin gonagas Harald doallá ođđabeaisártni.

Bargobihtta 110

- 1 gáivuotnalaš
- 2 sámegiella
- 3 davviruottelaš
- 4 eŋgelasgielat olmmoš
- 5 beassážit
- 6 julevsámegiella
- 7 bitonsámit
- 8 sámi kultuvra
(*Sámi kultuvra* lea giellalaččat vejolaš, muhto *Sámi* lea das báikenamma, ja *Sámi kultuvra* máksá de kultuvrra mii Sámis lea, leaš dal sámi dahje eará kultuvra.)
- 9 Davvi-Suopma
- 10 juovlamánnu
- 11 Sámi allaskuvla
- 12 ipmilbálvalus

Bargobihtta 111

- 1 a) Stivra lea doallan **njeallje** čoahkkima.
- 2 a) Dál lea vel **vihtta** vahku juovllaide.
- 3 a) Guohtungeavaheapmi lea manjimuš **čuođi** jagis nuppástuvvan.
(”Čuođi jagis” máksá dás ’sullii čuođi jagis’, ii leat nu dárkilis lohku go jus čállá nummariiguin.)
- b) Guohtungeavaheapmi lea manjimuš **100** jagis nuppástuvvan.
(”100 jagis” čujuha dárkilet lohku go ”čuođi jagis”.)
- 4 b) Golut leat sullii **23 000 ruvno** jahkái.
- 5 b) Son lea sádden **guoktelogi** ohcamuša dan golmma jagi áigodagas mii dás árvvoštallojuvvo.
- 6 b) Máilmmis leat mánja **duhát** giela.
- 7 a) Govus čájeha galle **kilo** luossa lea bivdojuvvon Deanučázadagas.
- 8 b) Sii ožžot olu badjel **čiežačuođi** ruvno beaivái.
- 9 a) Ođđaseamos loguid mielde ledje doppe badjelaš **guhttaduhát** bohcco.
- 10 a) Bušehttii lasihuvvo vel **čieža miljovna** ruvno.
- 11 a) Ohcanáigemearri dievai **23.4.2025**.
- 12 b) Dál lea vejolaš ohcat **guovttegielatvuodadoarjaga**.
- 13 a) Diet lea dáhphuvvan **čuđiid** jagiid áigi.

Bargobihtta 112

- 1 Oahpaheaddji vulggii meahccái **25:in** ohppiin.
- 2 Válgabiirriid logu evttohedejje geahpedit dálá **13:s 11:i**.
- 3 Oahppit máhttet bures lohkat vuosttaš logi cealkaga, muhto leat eahpesihkkarat ovdal go lohket **11:da**.

- 4 Go ollejit **15:dii**, de eai šat dieđe movt dan galggašii lohkat.
- 5 Dát dáhpáhuvai guovvamánu **12:dis** guokte jagi áigi.

Bargobihtá 113

De mon mannen gidđadálvve **Muonjoniskái** dan jagis 1845 ja osten alccesan **geassegoahteloavddahorstta**. Ja go mon bohten siidii fasttain, dadjen mon mu áhkkásan ahte mon lean dál oastán **goahteloavddahorstta** jos dál livčče goahtemuorat dahkat sierra goađi. Go mu áhkká gulai dan ahte mon lean oastán **goahteloavddahorstta**, de šattai son nu illui ahte bássii dan goas mon vuolggán rohtui **goahtebeljiid** ja **-muoraid** ohcat, ja go mon vulgen, de vulggii sonnai nuppe guvlui **lánjasvuovdái** ja čuoħpai aitto **goahtemuoraid**, ja go mon bohten ruoktot goađi lusa, de jerren mon **goađiluhtteolbmui** ahte gos mu áhkká lea. Sii vástidedje ahte eai sii dieđe, son jávkka dastá du maŋŋil go vulget. De bođii son maiddá veháš maŋŋelaš ruoktot go mon, ja mon gullen ahte son luittii juoidá eatnamii. De bođii mu áhkká **uksagaskii** ja geahččá munnje nu ráhkislaš čalmmiiguin ja moddjá. De jearan mon sus: ”Gos don ledjet?” De dadjá son munnje: ”Boađe olggos!” Mon bohten olggos ja geahčadin su **goahtemuoraid** maid son leai čuoħppan, ja ledje eanas goahtemuorat anihahttit.

(Hætta & Bær 2019: 126–127. Čálus lea heivehuvvon dán bargobihtá várás.)

Bargobihtá 114

- 1 muitalan**boddu**
- 2 nuoraid**dráđdi**
- 3 Ruoktu váimmus **-dikta**
- 4 Juhán-Máhtte-**áddjá**
- 5 **C-vitamiidna**
- 6 oanehissoajat (báidi)
- 7 **23-jahkásaš**
- 8 máttasápmelaš
- 9 gielladikšun**prošeakta**
- 10 máŋggagielat (olmmoš)
- 11 Mearrasámi árbediehtu -searvi **OK**
- 12 ášš**meannudeapmi**
- 13 ášši meannudeapmi **OK**
- 14 guovttegielagat
- 15 gielladikšun- ja ealáskaht**indoaimmat**
- 16 **1980-jagit**
- 17 ohcanáig**emearri**
- 18 Norgga beale mánát **OK**
- 19 Gaska-**Amerihká**
- 20 seamma**aahkásaš**
- 21 golmmaj**ahkásaš**

- 22 guovtte geardde
- 23 čálalaš bargu
- 24 gaskaamerihkálaš
- 25 60-jagibeaivi
- 26 á-bustávva
- 27 engelas- ja fránskkagiel girjjit
- 28 mánáid ja nuoraid vierut
- 29 Ingá-goaski
- 30 Máhte Áilu -rohkki
- 31 Máhtte Áilu -čeahci
- 32 čeahppi-adjektiiva
- 33 sávzzabiergu OK
- 34 njealjejuolggat (eallit)
- 35 mánggalágan (barggut)
- 36 alitoahppo- ja dutkanministtar
- 37 jodihanbargojoavku
- 38 19-sárggat sarvvis

Bargobihtta 115

- 1 Maid ba hal dainna?
- 2 Dan gal lean **munnai** oaidnán.
- 3 In gallánan in veahášge!
(Laktapartihkkala ii sáhte eará ládje čállit.)
- 4 **Dahkengoson** riekta?
- 5 Son ii goassege muitalan iežas nama geasage.
(Laktapartihkkaliid ii sáhte eará ládje čállit.)
- 6 Nuppis lei unnavieljaš, ja **nuppisges** lei unnaoappáš.
- 7 Ii doppe lean ii oktage. Buohkat ledje mannan juogo lubmet dahje bivdit.
(Laktapartihkkaliid ii sáhte eará ládje čállit.)
- 8 Don dat ii bala mastege.
(Laktapartihkkala ii sáhte eará ládje čállit.)
- 9 Čájetmat munnje dien!
- 10 Ii doppe goit leat mihkkege.
(Laktapartihkkala ii sáhte eará ládje čállit.)
- 11 Iešguhtege barggai návccaidis mielde.
(Laktapartihkkala ii sáhte eará ládje čállit.)
- 12 **Gulamis** dál!
- 13 Dongot čálát?
- 14 **Lei go** oppanassiige riekta láhttet nie?
- 15 Eat mii goit atnán dan maninge!
(Laktapartihkkala ii sáhte eará ládje čállit.)

Bargobihtta 116

- 1 omd.
- 2 gl.
- 3 min.
- 4 kr
- 5 gen.-akk.
- 6 ee.
- 7 nr
- 8 s.
- 9 s *dahje* sek
- 10 o.Kr.
- 11 tii.
- 12 ng.
- 13 dr
- 14 gč.
- 15 km
- 16 dii.
- 17 cm
- 18 ped. jođ.
- 19 m.Kr.
- 20 milj.
- 21 jna.
- 22 tlf.
- 23 stud.
- 24 b.
- 25 be

Bargobihtta 117

- 1 geahča
- 2 gramma
- 3 dahje eará dakkár/dakkárat
- 4 dahje
- 5 veardit
- 6 sullii

Bargobihtta 118

- 1 proš.jođ.
- 2 dr
- 3 omd.
- 4 ee.

- 5 1.-konsuleanta
- 6 gč.
- 7 kr
- 8 milj.
- 9 jna.
- 10 dii.

Bargobihtá 119

- 1 SGP:s SGP:s ledje dán jagi mánŋa buori lávlaga.
- 2 PC:iguin Gosa don dieid PC:iguin leat manname?
- 3 PC Goas don áiggut oastit ođđa PC?
- 4 SVT:in Yle lea ráhkadan prográmma ovttas SVT:in.
- 5 CD:ide Su CD:ide lean álo liikon.
- 6 CD:t Su CD:t leat hui buorit.
- 7 SDÁ:i Juogo leat sádden giehtačállosa Sámi dieđalaš áigečállagii, SDÁ:i?
- 8 NBR:s NBR:s lea fargga jahkečoahkkin.
- 9 USA:in Sii leat guhká ovttasbargan USA:in.
- 10 NRK NRK direktetra lea luohpan virggistis.

Bargobihtá 120

- 1 Dákkár prográmma ii leat ovdal čájehuvvon SVT:s.
- 2 Inŋá vulggii USA:i eangalsgiela oahppat.
- 3 Sii áigot ovttasbargat EU:in.

Bargobihtá 121

Ruoná ivnniin leat merkejuvvon bustávat ja mearkkat mat leat rievdaduvvon dahje lasihuvvon. Alit ivnniin leat merkejuvvon rihkut maid sáhtá, muhto ii dárbbáš, lasihit.

- 1 Ovdamearkka dihte ii sáhte romsalaš olgobáikki uksavákta gielddit čáhpesvarat olbmuid beassamis sisa.
- 2 Son ii lean goassege diekkár jearaldaga gullan ii ge (*dahje*: iige) orron diehtime maid galggašii vástidit.
- 3 21-jahkásaš Ida muitala ahte son oahpahalai swahiligiel ja mátkkoštii dan dihte Nuorta Afrikái.
- 4 Ovdal go Inŋá vázzilii olggos, de dajai: "Eat mii dien birra šat hála maidige".
- 5 Jus áigu searvat seminárii, de ferte addit dieđu ihttii, dadjá seminára lágideaddji kárášjohkalaš Elle Lahtinen.
- 6 Lean leamaš mielde nuoraidsearvvis, ja juo 15-jahkásažžan ledjen čállimin cealkámušaid, muhto dain ii orron leamen makkárge ávki.
- 7 Soai leigga golmma ja guđajahkásaččat, go Márkomeannu-festivála álggahuvvui 1999:s.

- 8 Geat leat válljejuvvon sámediggeáirrasin Lulli-Norgga válgabiirres?
- 9 "Galle olbmo hupmet fránskkagiela Sveiccas?" jearai journalista
- 10 Ii oktage orron diehtime maidege dan birra, gos bilehtaid sáhtta oastit?
- 11 "Go vuolga beassášmárkaniidda, de galgá leat bures ráhkkanan?" dadjá Ohcejoga bárdni Jovnna NRK:i
- 12 20-jahkásaš Deanu nisu Ella Marie Hætta Isaksen lea mielde Stjernekamp-nammasaš TV-gilvvus (dahje: tv-gilvvus), čálii VG-aviisa borgemánu 20. beaivvi (dahje: 20. beaivvi)

Bargobihtta 122

- 1 a) Min Áigi -aviisa
- 2 a) davvinorgalaš
- 3 c) Astridiin
- 4 e) ubmisámegiella
- 5 b) 20–30-jahkásaš
- 6 c) Lulli-Sápmái
- 7 d) Elisabethas
- 8 b) mánáid- ja nuoraidskuvla
- 9 b) Oasseváldit bohtet Norgga, Suoma ja Ruota bealde.
- 10 h) Ságat-aviisa
- 11 a) ii goassege

Bargobihtta 123

1 *jugan*

Infinitiivahápmi lea bárrastávvalvearba *juhkat*, ja ol. 1. persovnna hámi deattohis stávvalis lea maid *a*.

2 *siesát*

Dán sáhtta iskat ol. illatiivahámiin. Jus illatiivahámis lea *á*, de dát lea *á*-loahppasaš substantiiva: *siessá* > *siessái*.

(Jus ol. nominatiivvas livččii *a*, de ol. illatiivvas *a* galggašii rievdat *i:n*, ná: *siessa* > *sissii*.)

3 *manná*

Jus bárrastávvalvearbba infinitiivvas lea *-at-* dahje *-it-*loahppa, de preseansa ol. 3. persovnna hámis lea *á*.

4 *gullájin*

Dát lea kontrakšuvdnavearba man infinitiivahápmi lea *gullát*. Jus kontrakšuvdnavearbba infinitiivva loahpas lea *-át*, de lea buot hámiid deattohis stávvalis *á*.

5 *biigá*

Dán maid sáhtta iskat ol. illatiivahámiin. Jus ol. illatiivvas lea *á*, de lea ol. nominatiivvas maid *á*: *biigá* > *biigái*. Jus ol. illatiivvas lea *i*, de lea ol. nominatiivvas *a*, omd. *biila* > *biilii*.

6 *eahkái*

Go ol. nominatiivva loahpas lea *i*, de lea ol. illatiivvas *á*: *eahki* > *eahkái*.

- 7 (*don*) *logat*
 Infinitiivahápmi lea bárrastávvalvearba *lohkat*, ja ol. 1. persovvna hámi deattohis stávvalis lea maid *a*.
- 8 *buohccái*
 Dát lea kontrakšuvdnavearba man infinitiivahápmi lea *buohccát*. Buot sojahanhámiid deattohis stávvalis lea *á*.
- 9 *ruđa*
 Dán sáhtta iskat ol. illatiivahámiin. Go ol. illatiivahámiis lea *-i*, de dát lea *a*-loahppasaš substantiiva: *ruhta* > *ruhtii*.
- 10 *dagaimet*
 Dát lea bárrastávvalvearba go das lea dássemolsašuddan. Deattohis stávvalis lea dan dihte *a*.
- 11 *goaskái*
 Go ol. nominatiivva loahpas lea *i*, de lea ol. illatiivvas *á*: *goaski* > *goaskái*.

Bargobihtta 124

- 1 *ohca* vs. *ohcá*
Ohca lea bárrastávvalsubstantiivva ol. nominatiivahápmi.
Gávttis lea ohca.
Ohcá lea *ohcat*-vearbba preseanssa ol. 3. persovvna hápmi.
Eadni vuohon ohcá iežas čalbmelásiid.
- 2 *gullat* vs. *gullát*
Gullat lea bárrastávvalvearba, ja das lea dássemolsašuddan. Dat lea sihke infinitiivahápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.
It don dárbbas čeargut. Gal mii gullat maid don dajat.
Gullát lea kontrakšuvdnavearba, das ii leat dássemolsašuddan. Dat lea maid sihke infinitiivahápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.
Áddjá lávet gullát viđa áigge iddes.
- 3 *ballat* vs. *ballát*
Ballat lea bárrastávvalvearba, das lea dássemolsašuddan. Dat lea sihke infinitiivahápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.
Mii ballat ránnjá beatnagis.
Ballát lea kontrakšuvdnavearba, das ii leat dássemolsašuddan. Dat lea sihke infinitiivahápmi, preseanssa ol. 2. persovvna hápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.
Miessi sáhtta ballát eret álddu luhtte.
- 4 *dievva* vs. *dievvá*
Dievva lea sihke advearba, attribuhtha ja adposišuvdna, nugo dain cealkagiin:
Doppe ledje dievva (adv.) olbmot.
Omman alde lea dievva (attr.) biergobáhti.
Boaldámuš lea dievva (adpos.) tájkkka.

Dievvá lea sihke bárrastávvalsubstantiivva ol. nominatiivahápmi ja *dievvat*-vearbba preseanssa ol. 3. persovvna hápmi, nugo dáin cealkagiin:

Heargedievvá (subst.) lea ássanguovlu *Guovdageainnus*.

Áigemearri dievvá (vearba) *ihttin*.

5 *čuoigat* vs. *čuoigát*

Čuoigat lea bárrastávvalvearba, das lea dássemolsašuddan. Dat lea sihke infinitiivahápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.

Juogo du nieiddaš lea oahppan čuoigat?

Dán háve mii čuoigat eará láhtu.

Čuoigát lea kontrakšuvdnavearba, das ii leat dássemolsašuddan. Dat lea sihke infinitiivahápmi, preseanssa ol. 2. persovvna hápmi ja preseanssa ml. 1. persovvna hápmi.

Ádjá guovttos fertiiga čuoigát veahki viežžat.

Mii geat čuoigát skuvlla luhtte, sáhttit guođdit biilla skuvlla šilljui.

6 *basán* vs. *basan*

Goappaš vearbbat leat indikatiivva preseanssa ovttaidlogu 1. persovvna hámit. *Basán*-vearbba infinitiiva lea *bassit*, ja *basan*-vearbba infinitiiva ges lea *bassat*.

Álgnos basán bierggu, ja de basan lihtiid.

Gáldut

Bargobihtáid ráhkadeamis leat geavahuvvon earret eará čuovvovaš gáldut.

Ávvir. <www.avvir.no>. (18.8.2025).

Biibbal. <bibel.no/nettbibelen/les/sme-2019>. (18.8.2025).

Hætta, Lars & Bær, Anders 2019: *Muitalusat*. Doaimm. Nils Oskal & Johanna Johansen Ijäs & Ivar Bjørklund. Stamsund: Orkana Akademisk.

Larsen, Anders 2013 [1912]: *Beaiveálgu = Dagen gryr*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.

NRK Sápmi. <www.nrk.no/sapmi>. (18.8.2025).

Sameradion. <www.sverigesradio.se/sameradion>. (18.8.2025).

SÁMi magasiidna. <<https://samimag.no/sme/>>. (18.8.2025).

SIKOR. UiT Norgga árktalaš universitehta ja Norgga Sámedikki sámi teakstačoakkáldat. <https://gtweb.uit.no/old_korp/#?stats_reduce=word&ccqp=%5B%5D>. (18.8.2025).

SVT Sápmi. <www.svt.se/nyheter/sapmi/ma-emus-o-asat-davvis-megillii-1>. (18.8.2025).

Vars, Ellen Marie 2020 [1986]: *Kátjá*. Kárášjohka: ČálliidLágádus.

Vest, Jovvna-Ánde 1992 [1988]: *Čáhcegáddái nohká boazobálggis*. Kárášjohka: Davvi Girji.

Vest, Jovvna-Ánde 2002: *Árbbolaččat*. Nubbi oassi. Kárášjohka: Davvi Girji.

Yle Sápmi. <www.yle.fi/sapmi>. (18.8.2025).